

OROL.

Časopis pre zábavu a poučenie.

Zodpovedný redaktor **Ján Kalinčák**. Riadny spolupracovník **Andrej Sytniansky**.
V Turč. Sv. Martine, 20. júnia 1870.

Slovákovi.

Tatry synko jarý! Tebe
Chcem dať začuť pieseň svoju,
Ktorá by ňa rozjatrila
K obrovskému žitia boju.
Tys' len iskra ešte slabá,
Tys' len kvapka v živlov mori;
Ale v riekú vzrást máš silnú,
V požiar máš sa rozplameniť,
V ktorom protivník tvoj shorí.

Hor sa teda, brat môj drahý!
Preplň nádra láskou k rodu, —
Chop sa meča dvojostreho
Za Tatry zlatú svobodu!
A kdekoľvek pút otrockých
Začuješ trhavé zvuky:
Zatni že tam do dušmana,
Zatni, rúbaj, kým nestiša
Sa ustatých údov muky!

Hor sa teda, svieť že tvojmu
Rodu, jako slnce, jasne,
Vyveď bratov z labyrinthu
Von — zakliatých — v riše šťastné;
A otváraj zaslepené
Zraky tmou zlostného bludu,
A zahrievaj zmeravenú
Mrazom, — aby zkvitol na nej
Pravdy raj nebeskej, — hrudu! —

Oj, vypni sa, jak skalisko,
V zburých vln hromobití,
Nech roztlčú sa o teba;
A čo ťa i prúd zachytí,
Čo ťa shtne i hlbina,
Preca nezdrví ťa búra; —
Nejedna loď sa ztroskoce
O tvoj chlum, bo ešte nad nim
Rozdráždené vlny zúra.

Jestli ale, brat môj drahý,
Nemáš byť takým junákom,
Nikdy nepriznaj sa k Tatre,
Daj pokoj statným Slovákom!
Pál že, páľ že, keď si ohňom;
Svlaž Saharu, keď si riekou!
Hor sa krepko, hor k životu,
Nech vystaví Boh chrám Slávy
Na rumoch sobeckých vekov!

D é r e r.

O r a v a.

Povest od Jána Kalinčáka.

(Pokračovanie.)

IV.

Jonáš na zpiatočnej ceste do Revišnieho pohrúžil sa do myšlienok toľme že skoro zabudol na svoje domáce záležitosti. Predmetom jeho myšlienky bol Lavček, potažne slová vífazstva, ktorými ho zamýšľal zahaňbit. Kým sa to dialo a kým Jonáš prijdúc do dediny otcov svojich Lavčekovi kážeň vyčítal, za ten čas zapadajúce nebeské slnko medzi Zázrivou a Párnitou ožiarovalo leskom svojim nám doteraz ešte neznáme osoby.

Na koni z dobrého plemena niesol sa od Zázrivej muž vysokej postavy pomaly a obozretne, ohliadajúc sa na hory, stráne a doliny po oboch stranách ležiace skúmavým okom, jako by v nich hľadal starých známych a pritom už zabudlé rozpomienky prebudzoval. Včasto zastal, i vztýčil sa na bujarom koni v myšlienky pohrúžený. Na hlave mal železný lištiaci sa šišak, na prsách ale i na chrbte tiež lesknúce sa ocelové kyrasy; na

boku širokú dlhú, rovnú šablu; nohy byly v kožené úzke nohavice oblečené, ktorých spodniu časť prikrývaly vysoké až vyše kolien čiahajúce, dlhými, remienkom pritiaľnutými ostrohami opatrené čizmy; na rukách mal žlté až po lakeť čiahajúce kožené rukavice. Vidno bolo z celej postavy i zo zovňajška jeho, že je vojak, a z barvy kabáta zavieraajúc, že je vojak z cisárskej armády.

Asi tri tisíc krokov za ním bolo vidno malý húfok uhorským oblekom zaodetých, ale tiež ozbrojených mužov v živom rozhovore na koníkoch svojich sa pohybujúcich. Na jich čele jazdil muž prostrednieho veku otáčajúc sa i na pravo i na ľavo k dvom spoločníkom, ktorí sa s ním, ačpráve o krok lebo dva za ním vždy zostávali — z čoho vidno bolo že sa len s úctou a pokorou k nemu sblížujú — dôverne shovárali, a od neho odpovede na otázky predložené s napnutosťou očakávali. Dvaja zase išli vo vzdialenosti nie-

kolko krokov za nimi besedujúc medzi sebou bez toho, žeby sa boli o rozmluvy predjazdiacich starali; boli to iste sluhovia.

„No páni“ pretrhne rozhovor náčelník jazdcov, „kto to môže asi byť, čo tak pomaly kráča pred nami, jako by sa mu nechcelo?“

Odpovie ten z prava: „mne sa vidí, pán viceispán, jako by to bol vojak z cisárskeho vojska, a síce z koníctva, bo slnce svetlo svoje od jeho kyrasu odráža.“

„Ja by som zas rád vedel“ prehodí na to ten z lava, „čo podobní ľudia u nás v Orave vlastne chcú, znajúc že my jich tu nepotrebujeme.“

„Nič to nerobí bračekovci“ odvetí prievodníci, „teraz nám záleží len na tom aby sme zvedeli kto je, odkiaľ prichádza a čo zamýšľa u nás. Tak popchnite kone žeby sme ho čím skorej dohonili, a vyzvedeli úmysly jeho, bo dnes viacej mnoho času nemáme, a tí ľudia z riedka vychádzajú von s farbou. Poďme, poďme a skoro sme pri ňom, lebo je hádam už cestou unavený, alebo premysľuje o záležitostiach ktoré nám snáď skorej vyzradí keď si nebude môcť prv premysleť a rozvzážiť čo má neznámym ľuďom odpovedať.“

Jak povedal tak sa stalo; húfok sa zkejšie pohol, a za krátky čas začal samotného jazdca doháňať. Tento ale uslyšiac z ďaleka hrmot koňských kopýt, a odmerajúc v mysli a z dávnej zkušnosti jazdeckej jich rýchlosť, prestal pást oči svoje po krásnom výjave prírody, zvrátil myšlienky z doterajšieho vyzývania starých upomienok na dôležitejšie preňho okolnosti okamyhu, i obzeral sa nazad. Uhliadnuc za sebou už skoro doháňajúcich ho jazdcov zastal, a obráťac sa k nim prehovoril: „teší ma páni moji, že mi šťastie prinieslo sprievodčích v tejto pustej krajine, ktorí iste tak dobrí budú a ukážu mi cestu ďalej, kdeby pocestný i prítulok i noclah najst mohol.“

„Ba my sme z našej strany šťastní,“ odvetí náčelník príslého húfku, „že môžeme v spolku jako sa nám vidí oficiera vojenského pár okamyhov stráviť, a sa ho spolu opýtať či by hádam nebol nakloneným medzi nami za tú krátku chvíľu, kým príjeme do Párnice, zabaviť sa, bo nám je voždy každý mi-

lym a vítaným kto prichádzajúc z cudziny slovom svojim nás obživiť a nám sdeliť môže, čo sa v šírom svete deje.“

„Z rečí vašich pozorujem pán môj,“ odpovie vojak, „že ste zeman, a to síce z dobrej familie, čo mi je tým milšie, čím väčmi si prajem oboznámiť sa s pánni stolice tejto. Ale prosím vás, ste tiež z Oravy?“

„Ano, sme,“ bola odpoveď.“

„No neočakával som“ pokračuje vojak, „že ešte pred západom slnca bude mi dopriato s pánni Oravskými sijnst sa, a jich poprosiť, aby mi, dávne mu Oravcovi, pozvolili priblížiť sa jim, a laskaví boli ukázať mi cestu k najbližšiemu zemanskému domu, kde bych noclah najst, a prívetivé prijatie očakávať mohol. Ale páni moji prosím vás s kým mám šťastie?“

„Odpustite pán môj!“ odvetí pred tým hovor vedúci pán, „že ani u nás je nie obyčajou pri prvom sídetí sa s neznámymi na cestách medzi horami genealogiu svojej familie udávať, a myslím že na nás Oravcovi tiež mnoho nezáleží, keď už hen Matiaš kráľ tehďajší pán Oravy zámku poslavší na do-smrtné väzenie Petra Adoriana, kancelára svojho a arcibiskupa kaločského roku 1484 na oravský zámok vypovedal: árva fuisti Petre, árva eris, et in Árva morieris. ¹⁾ Preto aj my, oravskí zeman, mnoho na naše mená nedržíme.“

„Práve preto pán môj“ ozve sa vojak, „že tak skromne a bez nárokov hovoríte mi je sídenie sa s vami zaujímavším, bo znám že sa tu každý šifikár, len jednu brázdú majúci rád vystatuje tým, z jakého rodu pochádza. Aby ste ale nemysleli že ja z mojej strany útlcitosť vašu ocením neznám, vyznávam vám že som tiež zeman uhorský a možno že som hádam s vami i spriatelnený, lebo sa u nás v uhorskej krajine pokrevnosť až do desiateho pokolenia ráta, a beda zemanovi ktorý by sa opovážil krú svoju zoznávať a ňou hádam i opovrhovať, a čoby to priateľstvo len také bolo jako v tom porekadle, že dotkla sa žihlava plota. Aspon mi to tak moja mať, vyčítuvajúc naše svazky rodině na prstoch i storáz vykladala.“

¹⁾ Maďarské slovo „árva“ prichádza tu vo variácii so slovom „Orava.“

„Ej ej pán mój,“ prehodí prievodčí „jako vidím vyznáte sa i vy v pomeroch našich. Každý zeman je bratom druhého zemana, a síce preto, že žiaden z nás ani len vedieť nemôže s kým je po otcoch alebo po matkách spokrevnený až do desiateho stupňa, keď si jednotlivé familie genealogiu vždy nenaznačujú, jako sa to najviac stáva. Keď by ste ale mysleli, pán mój, žeby ste s nami hádam spokrevneným byť mohli, a keď sa sami dávny m Oravcom nazývať ráčite, tak vás o meno vaše prosíme; potom už — znajúc bez tak od viacej rokov kto slúži vo vojsku z našej stolice — to pokrevenstvo vyzkúpame.“

„Ak vám je tým poslužené páni moji,“ pokloniac sa vyrečie vojak, „tak vypoviem i meno svoje, ačpráve neznám či vám známo bude. Ja som Mikuláš Michna z Bysterca, kapitán cisárskeho vojska.“

Sotvá ale pán Mikuláš Michna z Bysterca pomenoval sa kapitánom cisárskeho vojska, tu začali prichodzi páni jeden na druhého pozerat a hlavami krútiť, až jeden z nich vypovedal: „nie pán kapitán, keď mám česť vás takto pomenovať, nie; my v Orave neznáme žiadneho Mikuláša Michnu čoby z vidieka nášho pochádzal a čoby bol kedysi vojakom býval.“

„Nerobte si páni moji, prosím, z toho nič“ odpovie kapitán, „ja vám to hneď vysvetlím, a uvidíte že vo mne hádam starého známeho najdete. To je všetko veľmi ľahko. Mój otec Eliaš Michna sa súčasnil na viacej pohyboch krajinských, ktoré potom za velezradu držané byly, a tak chťiačky nechťiačky musel zutekat z Oravy založiac tu majetok svoj dákemusi známemu a starému vraj priateľovi i zakúpil sa niže Filakova z novu, čo mu tým ľahšie bolo, že sa pod Turkom tak veľmi na dedovizeň nehladelo jako u vás, a každý si mohol kupovať alebo predávať statky podľa vôle kadenáhle muhlar ¹⁾ hadzet ²⁾ vyslovil. Mali sme sa tam dobre, bo nám majetok vždy väčmi vzrastal, tak že sme nie len v demate ³⁾ našom, ale skoro v celom okolí za najväznejších ľudí považovaní boli.“

¹⁾ predstavený obce.

²⁾ rozsudok sudcov.

³⁾ obec.

„Nuž ale jako že ste sa k armáde cisárskej dostali pán kapitán?“ opytuje sa náčelník, „myslím že keď sa vám dobre vodilo, nemali ste prfčiny opúštat kraj v ktorom ste sa tak dobre cítili.“

„Pravda je to úplná. Starý baša Filakovský si dal mnoho na tom záležat aby ma pre seba získal, i chcel ma na skutku bim-bašom ¹⁾ bez každej predbežnej služby vojenskej urobiť ak by som bol chcel na vieru jeho prestúpiť, čo by som ja bol bezpochyby i urobil, a teraz hádam sám na Filakove bašoval, alebo v Nových Zámkoch alebo už hen v Budíne veziroval, keby ma moja mladá žena i plačom i hrozbami že mi i so synáčkom k rodičom utečie, a ma až do smrti preklínat bude, od toho nebola odvieďla. Ja som sa potom u bašu vyhovárал jako som vedel; keď som mu ale povedal, že turecky neznám, nuž sa zasmial a ukázal sám na seba, že sa stal agom, begom ²⁾ a na ostatok i bašom ačpráve sa v tureckej reči nevelmi vyzná. Bol starký z Bosny, a tak so mnou inácej nakladal, jakoby to bol iný urobil, keď som mu už bol tak z polovice slúbil. Ale skoro zomrel, a na jeho miesto prišiel iný, ktorý si z toho nič nerobil že nás ľudia jeho utiskovali, až na ostatok prišiel raz sám ko mne i začne si rozkazovať jako doma, až uhliadnuc ženu moju, rozkázal aby ma hneď vradili do vojska, čo sa i stalo. Vodili ma potom sem tam po krajine až prijdúc o rok domov, našiel som dom spustošený, ktorý vraj žena moja vlastnou rukou zapálila a sa v ňom pohrobila keď ju prichádzali zabtie ³⁾ pre bašu odvádzať; o synovi som sa nič istého dozvedeť nemohol, len ľudia hovorili, že ho Turci sebou odvieďli. I zatemnilo sa mi v očiach, i stislo mi to srdcom až puknúť malo, i chcel som sa pomstíť, ale nechťiac celé okolie do nebezpečia a záhuby uvrhnúť, utekal som bočnými cestami nocou o hlade a smáde do krajov kresťanských, a najdúc v zemianskych domoch za krátky čas prítulku, pokým sa v tricatročnej vojne začalo Uhorsko a Sedmohradsko znovu hýbať vo prospech Švédov. Ja som nič nemohol stratíť nič nema-

¹⁾ dôstojník.

²⁾ Aga pán, Beg zemský pán.

³⁾ žandári.

júc, keď som sa k vojsku uhorskému pridal, a zažíval som mnoho úcty od našich, bo sa jim veľmi dobre zišly moje hoc len jedno-ročné vojenské, u Turka nadobudnuté známosti. Keď sa ale Uhria s cisárom pokonali, alebo spolu i od neho premožení boli: tu som vstúpil do švedskej služby, aby som svet troška poznať mohol.“

Rozprávka táto začínala pocestných zemanov zaniímať, a obzvlášte dva mladší sa bližšie tislí k neznámemu zvedaví súc počut čo hľadá v Orave, a čo sa s ním potom stalo, keď sa v ďalších vtedy celou Európou tak dlho zatriasajúcich vojnách súčastnil. Ozval sa tedy jeden z mladých pánov: „milo nám pán kapitán očúvať vás, ale milšie by nám, bolo, keby ste nám sdeliť ráčili jako sa to stalo, že vás teraz v obleku jazdy cisárskej spatrujeme?“

„Nič dobrého pri tom nepočujete“ odvetí cudzinec, „a hádam neznáte že v týchto časoch vojak z remesla tomu pánovi slúži u ktorého väčšie výhody nachádza. Tak som sa teda pridal ku Švédom znajúc jako sú páni naši v Uhrách nestáli, znajúc jako po bitke na Bielej Hore 8 Novem. 1620 sa udavšej najlepši bojovníci Serényi, Pálffy, Bosniak a Szécsy od Bethlena odstúpili, a tak všetky nádeje naše zničili, tak že Ferdinand zo svojej strany tiež zničil uzavretia i prešporského i bystrického snemu, jako i voľbu Bethlena za kráľa od 10. decem. 1620. To som pravda len počul, ale mrzelo ma to, že naši páni hneď dač chcú a hneď nechcú, i spomínajúc si na ženu svoju čo ma od dobrovoľnej služby tureckej osvobodila, pomyslel som si, že bude lepšie keď jej ku pamiatke budem slúžiť veci tej i bez uhorských pánov, ktorej ona tak veľmi oddaná bola. Tu som pochodil skoro pol Európy; Wrangel, Torstenson, Baner ma užívali v bitkách, i pri obliehaniach miest a štur-moch na hradby i na šiance tak včasto, že som sám nevedel či to mám považovať za zvláštne vyznačenie, a či za čo. I neraz sme nabili i Piccolominiho i Gallasa, a len Wallenstein nám dal vždy tolko práce, že sme si pozor dávať museli, kedykoľvek to s ním ku srážke prišlo. Keď ale vojna len neprestávala a nás sem tam po celom svete šturúvali, tak že si dnes bol v Čechách a zajtrá už v Dánsku, dnes na francúzskych hraniciach, a zajtrá hen tam

dakde pri nemeckom a baltickom mori, nuž sa mi taký život pomáľy zunúvať začínal. Pravda je že som si pritom mnohých vzácnych skúseností vo vojenskom remesle nadobudol, ale pri tom okrem slávy nič ani halierika, a namáhania moje patrily preca len vždy cudziemu. Keď sme daktoré mesto šturmom vzali, tu ti nikam k dačomusi príst, bo tam nakladali Švédi s obyvateľstvom tak, že ho nehali v pokoji, ale pri tom mu také dane nakladali, že v meste ani jeden toliarik zostat nemohol. Z daní týchto nám potom vyplácali zaostalý žold, tak že sme radi byť mohli, keď sme si sami len to vydobyli, čo sme si už dávno boli zaslúžili. Ja som si teda pomyslel: chlape, tys už v pokročilejšom veku, čo bude z teba na starosť. keď ťa viacej nebudú môc potrebovať? Zvyšit tu bez toho nemôžeš nič, a preto choď ta, kde ti viacej dávať budú. a kde si krem toho i na vlastnú ruku dač usporit môžeš. K tomu bolo víťazstvo švedske tak nejisté že som túžil zblížit sa krajine uhorskej odkiaľ som pochádzal. Keď je človek tak dlho vojakom jako ja, tam mu každá horlivosť vyšumie, a nech sa vojny v celku za zásady vedú, tak jednotlivec v nich sa súčasť-nivší nič z toho nemá ak nie osobné povýšenie, alebo i hmotnú odmenu služby svojej. Tak som teda zanahal Švédov, a páni moji nedivte sa, že som službu hľadal už u štvrtého voj-ska, bo to teraz nič nového na svete: vojak hľadá tam šťastie, kde mu ono kyne, a bo-jovať či tam, či tam na ostatok. Tak som prešiel do služby k Wallensteinovi, i môžem povedat že som tu tiež tolko práce našiel jako u Švéda, bo vodca náš bol veľmi činý a nikdy nezaháľal. K tomu prišly ale i jiné výhody. Pravda je, že nám Nemeč neplatil tak poriadne jako Švéd, i menej toho bolo; ale za to keď sme kde nepriateľské mesto vydobyli, bolo nám pozvolené brať čo sme našli, a tak sme ani veľmi na vyplácanie reštancij nedoliehali. Švédi sa nazdávali že udržaním kázne vojenskej zvíťazit musia, Wallenstein zas práve jako pred tým Pappenheim a Tilly hľadel nevyplátené vojsko svoje oduševňovať nádejou na dobrý a výdatný rabunok, tak že nebolo vojáčka čoby sa nebol potom najväč-šiemu ohňu vystavoval. Tak hľa i ja, hoc som nebol i dobre a poriadne platený, som si nasbieral značnejšiu sumičku, i pomyslel

som si, žeby už čas bol dať na veky vále vojenstvu, bo mi fúzy zošedively a hlava zostala z polovice holá; neznajúc ale kam sa obrátiť, zostal som i na ďalej pri milom sa mi stavšim vojenskom remese. Nastúpil ale od roku 1648 pokoj, a ja už som tak bol privykol k neustálej činnosti, že sa mi za bitkami a vojнами stískat začalo; keď ale týchto viac na dlhý čas byť nemohlo, tak som premýšľoval či by dobre nebolo ísť na Filakovo a tam majetok svoj vlastný od bašu nazad požadovať; ale pomysliac si, že Turci s Rákócim držia, a ja cisárovi slúžim, odstal som od predsevzetia. Zišlo mi potom na myseľ, žeby dobre bolo postarať sa o výmenu starootcovského úreku v Orave, keď som ho v stave keďkoľvek vyplatíť, ale tu ma zas pochybnosti trápiť začaly, bo som záložného listu nemal, ba ho ani nikdy nevidel. Nehal som teda úmysol svoj tak. Od razu ale počujem že vraj poručník Michna, bývalý turecký janičár, v kore generála Šporka slúži (ja som slúžil v Suchesovom) a že sa odvahou svojou tak vyznačuje, jako žiaden z jeho rovni. A tu mi svitlo v hlave. Možno to tvoj vlastný syn, i zatmelo sa mi pred očima i získilo sa pri myšlienke tejto, i nemal som viacej pokoja. V tom sa prihodilo, že som prišiel do zvydy s mojimi kamaráti, ba i s plukovníkom samým. Jako každý uhorský zeman, bol som i ja náruživým polovníkom, a súc skoro za celý život svoj vojakom, naučil som sa tak mieriť z pušky, že ma všetci dôstojníci pri tom obdivovali, bo som nikdy neminul ciela. I pozval nás raz plukovník na polovačku, i strielali sme na zajace. Od razu beží zajáček eivalom cez pole chtiac utiecť so životom, v tom ale sa zpusť naň veličizná kaňa, i chce ho so sebou odnieť¹⁾. Tu počuť výstrel, zajac sa prekobrcoľ a kaňa odletela. Mladému poručíkovi ranu tú zadavšiemu som povedal, že mal najprv zastrelit kaňu, a len potom zajaca, bo že je nie pekne potlačovať slabšieho, a násilníka prepúšťať; on mi odpovedal že on vyšiel na zajace, ale nie na kane. Prípad tento sa potom rozniesol v celom pluku až po plukovníka, a tu si začalo, možno že zo závidisti pre istotu výstre-

lov mojich, celé dôstojníctvo posmechy zo mňa vystráťať. Šli sme zas na polovačku; strelil som raz, chybil som, druhý raz chybil som, tretí raz chybil som, a tu povstal chychot i gratulácie na moje strelectvo. Ja som obyčajne vždy pušku na bok odkladal nabíjúc ju, a rozprával som s obtáčujúcimi ma kamaráti; keď ale mi po tretí raz posmešné gratulácie prinášali zhákol som sa i pri ďalšej polovačke vytiahnem nábitok, i vidím že mi dakto guľu vytiahol. Teraz som len zbadal prečo tie posmešky, a nabil som z novu. Zvery ale bolo málo, i letel plukovníkov obľúbený pes rovinou, a plukovník ko mne sa približivší, bezpochyby znajúc jaké kúsky so mnou dôstojníci pred tým prevodzovali povie úsmešne: „no namierte pán kapitán aspon na toho jedneho, bo ináčej je tam po vašej streleckej sláve v regimente.“ Namieril som, rana padla a pes sa váľal zavýjajúc na zemi. — Plukovník náš vidiac pred tým i sto mužov pluku svého v bitke razom padších bol rovný skale nemienej tvár svoju i vtedy, keď na ňu hromy bijú a privolával pozostalým vždy len srdnatejšie „napred, napred,“ i nerobil si nič zo ztraty životov ľudských bo sám nikdy ani svojho nešanoval; teraz ale uhliaďnuc obľúbeného psa svojho v zviaľoch posledních, obľadol, zatriasol sa, zaganil na mňa i opytujúcim sa k nám prišľým dôstojníkom: čo sa stalo, povedal trasavým síce ale tak uštipačne-zlostným hlasom, že sa mi až duša v tele zatriasla: nič páni, nič, len že uhorský pes zabil anglického psa.“

„Ja som síce bol od mladosti zvyklý podriadenosti vojenskej, a tak som ani nebol vstave drzo vystúpiť oproti predstavenému svojmu: ale vzdor toho sa preca vzbúrila vo mne uhorská a starozemanská krev i povedal som mu celkom pokojne: keď sa vám páči pán plukovník nazývať zemana uhorského psom, nesmiem nič mať proti tomu, pokiaľ som vašim podriadeným, ale znám pri tom, že to žiaden uhorský zeman neztrpí, a že spolu každému dôstojníkovi cisárskemu volno je podla ľúbosti službu opustiť kedy chce a jako chce. Tak do rúk vašich skladám službu cisársku, tu na tomto mieste. Plukovník povolil tomu o čo som žiadal. Ja som zaslal usporený majetok grófovi Štefanovi Tökölimu do Oravy a príjduc potom ku generálovi Špor-

¹⁾ V Turci žil staručký dôstojník, ktorému sa to samé prihodilo.

kovi opytoval som sa o poručíkovi Michnovi. Špork síce potriasal hlavou keď som mu rozprával o príčine vystúpenia môjho z cisárskeho vojska, ale, však ho celý svet zná že je najväčší grobian, povedal mi pri otázke o poručíkovi Michnovi: ďalej, ďalej, marš. Nie je on síce tak zlý, jako sa zdá, povedali mi druhí dôstojníci, ale nemá rád keď mu kto do hry pohliadnuť chce. I vyzvedel som sa, že Michnu nekam do horných Uhár poslal, nepovedajúc o tom nikomu ani slova, a nikto sa neopovážil ho ani z ďaleka o to opytovať bo vojsko jeho vždy naučené bolo na najlepšie výsledky nariadení jeho. Čo som mal teda robiť? vybral som sa na hornie Uhry a síce najprv do Oravy sdeliť pánu grófovi Tökölimu že som tu, potom opýtať sa o záležitosti môjho úreku, a na ostatok v tej nádeji že by som sa hádam dať tu dovedieť mohol o poručíkovi Michnovi, bo pre tie slová „janíciar a Michna“ viacej spávať nemôžem.“

„A teraz páni moji,“ pokračuje a spolu dokončieva reč svoju kapitán Michna, „odpusťte že som sa vám stal zdlhavým, i že som vo vojenskej prostote vyrozprával kto som, čo som, i jako sa mi posial na svete vodilo. Ja sa vás neopytujem kto ste a čo ste, bo znám že moje slová nikto prekrútiť nemôže, a moje dobrodružstvá nikomu nezaškodia. Prosím vás len, keď nás už prípadok takto spolu sviedol, aby ste mi nezazlili že sa k vám pripojujem s prosbou, žeby ste ma do Párnice k Párnickým alebo do Bysterca k Michnom lebo Medveckým doprevadili.“

Celé držanie húfku utíchlo pomaly; zvedavosť prestala, a vojenská prostota do teraz rozprávajúceho kapitána tak zaujala mysle počestných že sami sa nevolky zahrúžili do zpytovania osudov ľudských, kadenáhle len zvedavosť prestala. Dvaja mladíci si mysleli že sa dať podobného hoc kedy i s nimi stať môže, starší ale prievodníci pán, hádam už za dlhšie roky života svojho, jako to hovoríme, na vulkáne, alebo na uhliach stojací nezdal sa tak skoro byť presvedčeným o pravdivosti všetkých slov nového známeho. Zastavil sa ale pri všetkom tom veľmi a zdalo sa jako by premýšľoval o tom čo má začať. Prozretedlnosti nikdy nezbyva. Potom ale docela priateľským hlasom vypovie:

„Teší nás pán kapitán že vás v Orave

môžeme vítať jako starého zo stolice pochádzajúceho priateľa, a to tým viacej že nám musí byť každý vo vojenstve zbehlý človek vzácnym, ktorý sa k nám dobrovoľne priznáva, tak žeby sme si len priat mohli by podobní mužovia súc Oravci spolu s Oravou žiť chceli, a síce s úmyslami Oravy.“

„A tieto sú?“

„Odpustite pán kapitán Michna“ odvetí prievodčí „jako vy ste bez obalov o vašich vlastných záležitostach hovorili, tak tiež i mne prisluší vám povedať, čo je terajšie smýšľanie oravskej stolice. My sme sa nikdy neobzerali za slávu sveta, ale pri tom naše zemianske srdce nedovolilo nestarať sa o šťastie krajiny. Teraz teda keď k nám prichádza brat vo vojenstve skúsený želáme aby on známosti svoje nám a vlasti uhorskej obetoval, jako my to robíme vo svojom spôsobe zo strany našej, i aby stal do služby vojenskej vo smysle oravskom.“

„Pán mój! ja čo hovoríte nerozumiem,“ odpovedá Michna; „ale domysleť sa pri tom môžem že to dať iného byť musí, jako moja doterajšia pôsobilosť, bo by ináčej moje vojenské rúcho a zbroj vám vítaným byť muselo.“

„Tak je pán kapitán!“ odvetí prievodčí „ani vaše rúcho, ani vaša zbroj nám nemôže byť milá, a vy z vašej strany iste odpustíte, keď Orava z najďalšieho severu pozerá tam dolu na Sedmohradý.“

„No už teraz začínam chápať kam sa vy Oravci chýlite. Mne je nič po tom, lebo mne je slúžiť vo vojsku kdekoľvek, keď je to len s výhodami spojené, čo sa mi ale teraz po westfálskom pokoji pravdepodobným nevidí, bo svet zunovaný tricaťročným trmácaním túži po pokoji, a vaša Orava iste nebude v stave svet do novej vojny hodiť.“

„Orava nie, to máte pravdu, ale uhorská krajina. Švédí sú soslabení, ale cisár tiež, a každý si praje pokoj, či ale Uhorská a Sedmohradý tiež, to je druhá otázka. Mne sa všetko tak vidí že od mnoho rokov naša stránka len preto ustavičné pokoje uzaverala aby sa jej odporník tým viacej vykrvácal pokiaľ poriadok na nás príjde, kde potom súčet medzi sebou uzavreme. Teraz zomrel Jur I Rákóci a na jeho miesto nastúpil Jur II, i myslím že to pri pokoji zas len dlho nezostane. Počul som že tento na vzdor všetkým

pokyvom Lubomierskeho a rád prímasa Pohronca — čo ho teraz Szelepcsényim, za to že zo Slepčian pochádza nazývajú — precasa odhodlal do Poľska uderiť, aby odtiaľ uhorské záležitosti usporadovať mohol. Záležať mu teda mnoho na tom musí aby mal okolo seba ľudí vyznajúcich sa v terajšom vojenstve úplne, a síce nie len nemeckom, ale i tureckom, bo sa s Turky nielen Uhry ale i Poľská stýka. Tak by som myslel, že keby ste sa pán kapitán odhodlali do Rákóciho služby vstúpiť, my by sme vo vašej osobe u nás v Orave nie kapitána, ale plukovníka Michnu uvítat mohli.“

Michnovi už od dávnych čias nič viackej na myslí netanulo, jako že jeho ustavičné kapitánstvo je zaznatím zásluh a známostí jeho, ačprave na to nepomyslel, že hádam on sám, prechádzajúc od jednej stránky ku druhej, je príčinou všetkého toho nešťastia. I vystrel teda hlavu do hora počujúc o možnom povýšení svojom na plukovníctvo, i vypovedal: „a kto by mi za to ručil, že by som sa stal u Rákóciho plukovníkom?“

„Pán Rákóci sám,“ bola odpoveď.

„Ale jakože tam stoja veci z ohľadu mesačných dôstojníckych platov? poveďte mi to len, bo je raz darmo, ja som sa vždy o podobné maličkosti starať zvykol.“

„To vám s istotou povedať nemôžem, ale len to viem, že keď chcete byť plukovníkom, tak nim byť môžete u pána Rákóciho, a viem spolu i to že plat plukovnícky je o mnoho väčší nad kapitánsky, nech je to kdekoľvek na svete. Keď by ste si ale žiadali váš otcovský úrek v Orave vymeniť a spolu i záložný list nazad dostať, tak vám tiež ručím za to, že sa i jedno i druhé stane jaknáhle do služby pána Rákóciho vstúpite, i že sa vám vaše do Oravy zaslané peniaze a drahé veci hneď vydajú, kadenáhle to pán Rákóci rozkáže, prvej ale nie.“

„Tu sa začal Michna i na pravo i na ľavo obzerať; potom zastal čudujúc sa tejto nevojenskej otvorenosti, pohliadal na svojich spolucestovavších pánov skúmavým okom i vyriekol:

„Ale pán môj! mne sa z vašich rečí zdá, že ste vy alebo gróf Tököli alebo hádam sám pán Rákóci.“

Usmial sa ľahko pán pred tým hovoriavším i povedal: „nároky moje tak ďaleko neidú, ale možno že slovo moje i u grófa Tököliho i u Rákóciho jaké také záväzie mať môže, i myslím že ma ani jeden ani druhý v blate nenehá, keď ja v jich mene dačo slúbim.“

„Ale pán môj, „opytuje sa ďalej Michna,“ čo je to s mojím záložným listom a s vydatím môjho vlastného majetku len pod tou výnimkou ak na to Rákóci pristane?“

„Vy ste dúverne bez obalu vypravovali o záležitostiach vašich, prichodí teda každému statočnému uhorskému zemanovi otvorenosť otvorenosťou odmeniť. My v Orave sme všetci jednej mysle, i nechceli by sme žeby sa kúkol dostal medzi pšenicu. V stolici máme len jedného pečoviča,¹⁾ ale s tým budeme skoro hotoví, i keď nie ja, ale celé zemanstvo by krivým a nedôverčivým okom na to zazeralo, keby sa cisársky dôstojník v stolici usadil, keby sa mu nie len majetok prinavrátil ale sa mu spolu značné poklady vydaly. Keď teda jedno i druhé žiadate nemôže sa to ináčej stať, len keď vystúpite jaho Rákócovský dôstojník, a potom sa vám všetko stane po vôli.

Michna meral spolucestovníka svojho od hlavy až do päty nezajúc čo má o ňom myslieť, keď mu hneď i hodnosti, i majetok dával, a zas z druhej strany mu i vlastnosť u hlavného ispána zloženú zadržat hrozil. A tak vypovedal: „Pán môj vidíte ja som vám sdelil i moje meno i vyspovedal som sa zo všetkého čo mi na srdci ležalo bez toho žeby som len jednu jedinú myšlienku sem sa vzťahujúcu bol ukrýval; myslím teda že vás neurazím opytujúc sa o vaše meno, bo ináčej pozorujem že musíte byť zeman od koreňa.“

„Jeden zeman jako druhý,“ odvetil oslovený, „keď by vám ale na mojom mene dač záležalo, nuž vám poviem len jedno, že som teraz bol na Lietave a v Biči u pána grófa Tököliho práve ta vo vašej vlastnej záležitosti povoláný. Ja som vám k službám Elek Kubini viceispán oravskej stolice.“

Kapitán sklonil hlavu skoro až na hrivu koňa svojho počujúc meno už hádam dávno známe, podal ruku viceispánovi, i so zvláštnou zdvorilosťou preriekol: „nemyslel som že ma šťastná príhoda ešte dnes priblíži k onomu,

¹⁾ Slovo len od 1848 roku užívané.

ku ktorému vlastne kroky moje namerené sú. Gróf Tököli mi odkázal, že záležitosti moje v Orave vaša milosť pán viceispán viest má, a že čo vy určíte je i vôlou jeho.“

„Tak teda pán kapitán vieme ōbidva na čom stojíme, a verte mi že najlepšie žiadostiam svojim vyhovieť keď sa nárad mojich držať budete. Tajomstvom vám je teda nie že v mene hlavného išpana robím čo robím, i verím že pán Rákóci tiež na všetko pristane čokoľvek ja z mojej strany ustanovím. Bez toho teda žeby sme ďalších slov šírili, prosím vás vysloviť sa či prijímate návrh môj o plukovníctve vo vojsku pána Rákóciho, bez toho žeby sa toto okrem najvernejším stránky našej sdeliť muselo, bo by sa ináčej všetko poprekrižlikovať mohlo.“

„Ale záložný list, záložný list!“

„Je v dobrých rukách a iste sa vynajde v origináli, kadenáhle ste Rákócovským plukovníkom. O ten nemajte starosť. My vás v Orave uvítame jako brata, to je vŕla grófa Tököliho kadenáhle sa odoberiete k pánu Rákóci, i navrátite sa z novu k nám, kde ja medzi tým tak dobre vaše záležitosti usporiadam, jako že sa Elekom Kubinim na-

zývam a som viceispánom oravskej stolice. Keď by ste ale i jakékoľvek iné žiadosti prejavili, tu máte ruku že budú vyplnené, ale len pod tou samou výminkou.“

Michna podal ruku viceispánovi, tento ju stisol i hovoril ďalej: „tak dobre pán plukovník! pár dní pomeškáte u mňa, a pôjdete potom do Sedmohrad k pánu Rákóci, pri čom vás ale hneď po predku prosím aby ste na oravských dobrovoľníkov, ktorí sa práve ta na rozličný spôsob hotovia nikdy nezabúdali. Oni sa dajú od vás viesť spoliehajúc sa na pôvod váš oravský.“

Michna neodvetil nič na to viacej len: „zajtrá ráno pán viceispán sa o to pokonáme, zajtrá ráno!“ — — —

I šli teraz ďalej spolu; Kubíni ukazoval v Párnici domy Párnických kdeby bol Michna mohol prenocovať; na Bysterci ale ukazoval mu kúriu jeho otcov, ktorá mu prinavrátenou byť mala, pri čom sa posledný strhol, i napínal zraky svoje na nepatrný domec so súženým prsami a krátkym dechom cífac že tam jeho predkovia v zlých i dobrých časoch žili i umierali.

(Pokračovanie nasleduje.)

Kňazín. *)

Na šuvare na zelenom

Pri rieke Bystriici stála,

Stála bitka jak by v Tatry

Nebotyčné strela prala.

Na Slovákov uderily

Pyšných Nemcov valné čaty;

Ale tá junač pohronská

Tá jim dáva svojimi mlaty.

Oj, bije jich svojimi mlaty,

A vífazstvom šable cvendzia,

A na zemi zbitých Nemcov

Hřby, sta mravce sa hemžia . . .

Prečo že tá junač prečo

Nevedie si dnes veselo?

Prečo smúti vzdor vífazstvu

Jak by plakať sa jej chcelo?

Prečo že tá rodná rieka

Bystrica je zakalená?

Prečo že tá Križna-hola

V čierny šat je zahalená?

Jako žeby nesmútila

Junač i vysoká Tatra,

Keď tam kde vífazstvo bili

Stojí teraz jasná vatra.

Vo vatre tej telo kňaza

Slávneho župy Zvolena,

*) Malý, homolovitý vršok pri Ulmanke v stolici zvolenskej. Hovorí sa, že na vršku tomto stál niekedy sobor mníchov templárskych, expositúra to vraj soboru b. bystrického. Od tých čias nosí vraj meno to. Tomuto protimluví už název jeho nemecký: Herzogshügel, alebo jako terajší ľud nesprávne

hovorí harsisibel, čo zajiste je prekladom pôvodného, slovenského, Bóh sám vie jak starého názvu.

V krutom boji zasiahla ho,
 Vifaza, čierna Morena.
 Kol tej vetry žrecov *) sbory
 Žialne piesne zaspievaly;
 Ku kniežatu do plameňa
 Koňa i zbroj jeho dali.
 Na to tri kusy posvatnej
 Lipy položili žreci;
 Liali vodu svatocudnú; **)
 Do spevu dali sa všeti.
 Najstarší žrec dá znak. Tvárou
 Lahly k zemi vojska rady.
 A žreci počali konaf,
 Konaf posledné obrady.
 Zhasli vatra. Popol kňaza
 Dali v popolnicu zlatú,
 Okolo nej drahú korisť
 Nemcom v boji tom odnatú.

To prikryli zemou, skálím
 A naposled prežehnali;
 A v dlane trojím úderom
 Znak vojsku, by vstalo, dali,
 Hudba zavznie, vojsko tiahne
 Od poludnia až do rána,
 Každý hodil za hrst zeme
 Na mohylu svojho pána. *)
 A keď nad čiernymi braly
 Tatier zasvietil nový deň,
 Nenašiel tam vojsko viacej,
 No mohyly veľký kopeň.
 Dávno vojsko to už hnije;
 Len zostala povest hólá
 A mohyla kňaza, ktorá
 Teraz Kňazinom sa volá.

Osvald. **)

Ritterspruch. — Richterspruch.

(Z Chomiakova.)

Pôvodina.

Ty víchrem letíš na konie boevom,
 S družinoy tvoej udaloju, —
 I vrah pobieždennyj upal pod konem,
 I plienyj ležit pred tobouju:
 Sojdeš li s konia ty? podnimeš li meč?
 Sorveš li bezsilnuju golovu s pleč?
 Pust bilsia on s dikim neistovstvom brani,
 No gradam i selam požari proster, —
 Teper on podemlet moliaščija dlani:
 Ubeš li? o styd i pozor!
 A esli vas mnogo, ubiete li vy
 Togo, kto ochvačen ciepiami,
 Kto, stoptannyj v prachie, moliaščej glavy.
 Ne smieet podniat pered vami?
 Pust duch ego čeren kak mrak grobovoj,
 Pust serdce v nem podlo kak červ gnoevoj,
 Pust kroviu, razboem on ves znamenovan;
 Teper on bezsilen, ugas ego vzor,
 On vlastyin sviazan, on užasom skovan
 Ubiete I? o styd i pozor!
 (z r. 1841)

Preklad.

Víchrom ubieha konik tvoj plameňný,
 Za nim udatná tvá družina, —
 I vrah pod koňom upí premožený,
 K prachu pred tebou sa zohýna:
 Z koňa zideš-li? schytíš zbroj bliskavý?
 I odrúbeš ňou raba biednu hlavu?
 Bars bojoval besnou divokostou sane,
 Ohňom boril byt roľníka, mešťana, —
 Teraz vspína k nebu svoje slabé dlane:
 Zabijes ho? — posmech, hana!
 Jestli mnoho vás, ubijete-li vy,
 Kto oputnaný retazami,
 Kto rozmiadženyj v prachu, nešťastlivý
 Nesmejúc vstýšiť sa pred vami?
 Bars oa ducha má sta tvár Černoboha,
 Srdce podlé sta hnusná zmij stonohá,
 Bars je krvou, zbojstvom celý znamenanyj:
 Shasla očú žiar, ruka je bezzbraná,
 On presilou sviazan, hrozne okovaný
 Zabiješ ho? — posmech: hana!
 A. Sytniansky.

*) Pohanskoslovanský kňaz.

Red.

**) Svatocudná voda; viď Zelenohorský rukopis, Libušin súd.

*) To samé sa vypravuje i o povstaní Hrádku ležiacého medzi Priekopou a Košúty v Turci. Red.

**) P. pôvodca odpustí že sme i bez jeho pri-

Odboj Vešelínov.

Poveš od Sam. Tomášika.

(Pokračovanie.)

V.

Ján Dionis, *) poslední to a veľmi ubiedený kňaz evanjelický na Šumiacom, starčok vekom zošlý, navracoval sa práve zo zámku muránskeho smutnou tvárou a slzavými očiami dolu do osady Podmuráňa, keď i Vitnedy, z kúpeľov trencianskych s listom Vešelínovým ku palatínke na zámok pospiechajúci, ta dorazil.

Dovoľte, klania sa Dionis Vitnedymu, dovoľte pán urodzený, abych vám, ja biedny starček, svoju pokornú prosbu predniesť mohol.

Ale chytré povedzte, čo máte; lebo mi je ponáhlo a dlhé reči počúvať nebudem! Okríkol ho Vitnedy.

Moji cirkevníci šumiackí nechcú mi už zhola nič platiť, ponosoval sa starčok, lebo dostali rozkaz od slávneho panstva, aby všetok plat, ktorým sú mne povinovatí, odvážali na Muráň pre zámockého kňaza, — tak že mi na tento spôsob nič iného nepozostáva, jako alebo hladom biedne zhytnúť alebo po zbraní svetom sa pustiť.

Ja vám v tom nič nezpomôžem; obráťte sa prosebne ku veľkomožnej.

Práve som za to chodil teraz k nej, aby sa nado mnou nevládnym starcom, ktorý už jednou nohou jako nad hrobom stojím, a nad mojimi biednymi dieťkami smilovať ráčila.

volenia meno jeho podpísali. Načo anonymi a pseudonymi pri zdarilejších prácach, alebo vôbec? Keď dakedy neskorej nastúpi punktuácia snáh slovenskoliterárnych, ktože bude toho lebo toho hľadať keď si za života i desať mien dával? Red.

*) Ján Dionis, poslední to kňaz evanjelický šumiacký, — keď následkom rozkazu palatínky Marie Séci, jeho cirkevníci všetky jemu patriace dôchodky zámockému kňazovi odvážat museli na Muráň, a keď ani jeho vlastné ani celého seniorátu prosby i na palatína i na palatínku písané nič mu nezpomohly, — bol do času od kňazov gemerského seniorátu kroz sbierky a milodary zvlášte v obli podporovaný a od seniorálneho conventu ku svätej trpezlivosti upomínaný; naposledy roku 1664 svrchovanou núdzou a hladom donútený s manželkou a dieťkami cirkev opustiť musel. Šumiacania

Ba na čo sa vy to bedári i ženíte? Či, žeby sa snať potom druhí starali o vaše deti?

Neznal som to vopred, že sa v starobe takejto biedy dožiť môžem.

Nuž teda, jako že vás prijala pani veľkomožná?

Žiaľ Bohu, ani ma len pred seba nepripustila, tak že som bez každého prajného výsledku von zo zámku odísť musel.

A čože teraz ešte chcete odo mňa?

Prosím vás pán urodzený ráčte sa za mňa prilúvať u veľkomožnej, žeby milostive privoliť ráčila, aby mi z toho môjho platu kolko tolko, aspoň čiastočka ponechaná bola.

Museli ste veľkomožnú ťažko obraziť, starče?

Ja sa v ničom viným byť necítim; keď to len, jako čoby uderil hrom z čista jasna, prišiel rozkaz Šumiacanom, aby všetko, čoby mne mali platiť, odvážali zámockému kňazovi, a ja od toho času ani haliera nedostávam.

A či sa preca nerozpamatáte, žeby ste snať dačo proti vôli palatínkinej boli urobili?

Ibák by sa snať za to horšila na mňa, že som zámockého kľučiaru s jeho blízkou pokrevnou sobášit nechcel? Ale, veď mi to veľobný seniorat **) dovolit nechcel;

Teda to je vo veci? Hľa starče, páni majú dobrú pamäť a nezabúdajú tak ľahko, keď

oznámili nezadlho kroz svojho vyslanca seniorálnemu conventu, že „všeci na starú vieru sa obrátili“ — a vzali si za kňaza Bajtku. Seniorát vyhlásil siec Bajtku za „blúdného pristača, ktorý má vyhnaný byť“ — a vyslal na Šumiac deputáciu, ktorá tamojší kostol pre evanjelikov reklamovala jako hlavne pomocou seniorátu vystavený, a mala vsadiť i nového ev. kňaza Kalínku do fary; — no bez všetkého prospechu, jako o tom Petrovič, ev. kňaz naznačil do protokolu tieto slová: „A tak museli jiti, ani Kovitzkému nedali víc píti, a Kalinovi poručili dobre žiti — surdis tamen narrabatur fabula.“ — Od tohto času náleží Šumiac i s filiami Telgartom a Vernárom teraz už osobytými cirkvami — tak, jako predtým od starodávna, ku cirkvi staroverskej, či ruskej.

**) Že sa palatínka Maria Séci, ačkolvek ešte r. 1646 prestala byť evanjelickou, do zá-

jim dakto proti vôli dač robí. I vy ste sa mali viac ohliadať na vôľu palatínikin, jako na všetok váš seniorát.

Každá duša svojej vrchnosti poddaná buď, tak nám nakladá písmo svaté. A keď sa seniorát i na tom veľmi pohoršuje, že pani palatínka všetky pre ťažké hriechy cirkevním súdom stíhané osoby bere pod záštitu a ochranu, tak myslím, že ja za to nie som zodpovedný.

I vy ste údom seniorátu tak práve, jako jedno ohnivo na reťazi, a keďže za také maličkosti naproti panskému služobníctvu tak prísne pokračovať budete, potom sa ani neželujte, že ste utratili všetku priazeň vysokého panstva.

Pane Ježiši Kriste! však sú to prehrozné hriechy, ktoré cirkev nemôže bez trestu zanechať; tak my teda pre zákon božský trápime priazeň panskú!

Nuž teda zahýňte i hladom! Čia to bude vina, keď nie vaša? Lebo jak chcete na svete žiť, usilujte sa pánom všetko po vôli urobiť a tak sa spravovať, jako to panstvo od vás vyhladáva. Tým spôsobom si získate blahosklonnosť panstva, keď i na obecný ľud tak budete účinkovať a tak ho viesť, jako páni chcú; slovom, keď vy mocou svojho úradu občianske ciele vysokých pánov budete všemožne napomáhať.

Ódpuste pane, ja som o tom inak presvedčený, totiž, že kňaz vlastne ani nemá sa miešať do vecí občianskych, lebo sám Kristus

ležitosť seniorátu evang. gemerského veľmi nešetrne a na ženské naskrze neslušne miešala, o tom svedčia protokoly seniorálne z onoho času, a síce nie len to, že sa na šumiackom ev. kňazovi Jánovi Dionisovi nemilosrdne vypomstila, ale i, že jistý Ďurik Benko, Revúčan, oklamaný kroz istú Šumiáčanku, Anóku, vzal si ju za manželku, potom ale chcel sa s ňou rozsobašiť; no jeho zákonitá vrchnosť, totiž gemerský ev. seniorát nesmel ho rozsobašiť. Tento išel ku veľk. pani palatínke, ktorej všetko vyrozprávať musel, — a ona povolila, aby bol rozsobašený. Tak tiež r. 1666, keď gem. seniorát istú v nemravnosti postíženú Revúčanku, vdovu, pred súd svoj pohnal, i táto na rozkaz zámockého kapitána a jiných služobníkov palatínikiných musela byť hneď na svobodu prepustená a bez pokuty ponechaná.

hovorí: „Kráľovstvo moje je nie z tohoto sveta;“ občianske záležitosti sú pre pánov a pre kňazov cirkev, aby napomáhali kráľovstvo božie na zemi.

Dajte že si pokoj tomu vášmu plesnivému mudrovaniu a teologii medzi učenými ľuďmi; choďte si s nimi na kancel a nech vás tam počúva kto chce keď sa mu to líbiť bude. Je mi to za mudranta! Že vraj kňaz nemá sa do vecí občianskych miešať; nuž a či nepatrí medzi občanov? či cirkev nemá žiadne sväzky s krajinou?

Vy ste protestantský kňaz, a preca ani len to neznáte, že protestantismus v Uhrách je od prvopočiatku vonkoncom poprepletaný pletichami do života občianskeho siahajúcimi; lebo kto že zapríčinil všetky tie odboje od Bočkaya počnúc až dosiaľ, keď nie protestantstvo? Preto vám hovorím, keďby vás tak na príklad teraz požiadalo slávne panstvo, v mene a za svobodu vlasti naproti našim utlačovateľom, Nemcom, hlásať krížovú vojnu: nuž máte všetci bez rozdielu s najväčou ochotou a so zápalom hlásať krížovú vojnu, pochytiť do jednej ruky meč a do druhej kríž, a váš ľud viesť do krvavej seče, jako vám páni naložia.

Ale, riekol odhodlane Dionis, ale Kristus hovorí ku Petrovi: „Schovej meč svoj do pošvy; lebo všetci, ktorí meč berú, od meča i zahynú!“

Nuž, zahýňte teda hladom! vykrikol odchádzajúci Vitnédy. *) Ja nespočinem, kým toto mnou nenávidené protestantské kňazstvo konečne do záhuby neovlečem. A ešte sa ti i tento bedár so svojou hlúpuou prosbou na mňa obráti; počkaj si, však ti ja veru pomôžem čím skôr von z fary!

Dionis, nezačujúc celý tok jeho reči, išiel rozzielený a ťažkým srdcom svojou cestou.

Na zámku oddal Vitnédy list palatínke, i vypravoval jej, jak veľa vysokého panstva sišlo sa teraz zo všetkých strán krajiny do kúpeľov trencianskych, jako sa oni tam dobre zabávajú atď.

*) Nechtiac hatať náhlady p. pôvodca, a nalícenia osobnosti Vitnyédiho, ktorá je iste historická, prosíme ctené čítateľstvo o malé poshovenie kým sa v Orlovi práve o nej samej pár slov prehovorí. Red.

Palatínka doznela sa z listu, čo vlastne vedieť chcela; i skoro prepustila Vitnedého.

Krásny bol večer, i vyvábil jako vždy tak i dnes palatínku z hradby zámočkej do krásnej, voľnej prírody, na zelenú lúčku. Tu popriato nám je slyšať rozhovor jej s komornou vedený.

Vela to už Iudia vyprávajú o tej starej cigánke, hovorila palatínka Maria Sěči, ktorá sa tu objavila zase pred Erzavou dolinou, a čoby len desiata čiastka z toho, čo som ja o nej počula, pravda bola, tak je to dozaista jakási podivná, neobyčajná osoba.

Velkomožná pani! ja veru môžem smelo ujistiť, že je to veštkyňa dokonála. Tá zná človeku z dlane jeho predpovedať, jako sa mu bude vodiť? čo ho potká v živote dobrého i zlého? jak dlho bude živý? jakou smrťou zomre? Tá ozaj zná všetko; ona mladým ľuďom z karát vyčíta, kedy sa budú svadbiť? jaké bude to jejich manželstvo? kolko budú mať detí? Má i jedno čarodejnícko zrkadlo, v ktorom každý, kto do neho nahliadne, uvidí svoje budúce veci a príhody, ba zjaví sa mu ešte i dávno zomrelý, abo neprítomný človek, ktorého by si žiadal vidieť; ona to zná začítať. Ona —

Toto je preca primnoho, čo to hovoríš, skočila jej do reči palatínka, a kývajúc hlavou pokračovala: no preca vyznám, žeby mi to ozaj milo bolo nazreť sa do toho zrkadla. Ba čiby ozaj tá starena neznala poradiť, jako by sa ženská krása dala zachovať až do pozdnej staroby? Lebo vidíš, mňa to počína veľmi omrzáť, keď tie moje vlasy viac a viac šedivejú, červenosť z tvári mojej už mizne, a vrásky na čele už sa objavujú, ba i líca jakosi mi už upadly; slovom, nepáči sa mi už samej ten môj obličaj, keď sa tak do zrkadla nazerám.

A ja verím, tvrdila komorná, že tá veštica bude mať na všetko i poradu i lieky.

Ale, jako my to asi vykonáme, aby sa o tom zámockí Iudia nedoznali? Keď bych ju snaď sem dala pozvať, hned by to všetkým do očí padlo a bolo by z toho vela daromných rečí; poďme radnej my ku nej, ale ktorou cestou?

Keď pôjdeme chodníkom dolu do doliny, tak hádam nik nezbadá.

Palatínka pristala na to. I vybraly sa

úzkou skalnatou pyrťou pomedzi hustý les a nízke krovia sa namáhajúc, nezvyklé po takýchto cestách chodiť, až konečne zastaly celkom ustáté neďaleko od koliby.

Tu sme, riekla komorná tichým hlasom, hľa tam práve pred kolibou sedí, to je ona!

Škaredá to starena, riekla Maria, vždy len pred seba do zeme hľadí; i robí paličkou dákesi čiarky v piesku.

Bezpochyby i teraz zaklína duchov.

Poďme bližšie ku nej, oslovím ju.

Daj Bože šťastia, starká! pozdravila starenu palatínka.

Mri pfuri, daj! zahundrala cigánka.

Ale mi nehovor po cigánsky, lež po slovensky, abych všetko dobre rozumela. Nuž čože to robíš, čo?

Dohovárom sa šo štínom mojej mati a pramati.

Velké chýry idú o tebe, že vraj znáš každému človeku jeho budúce veci predpovedať.

Jako mi to nekdy dobrí duchovia, riekla pokorne cigánka, a tá haďacia*) hlava, ktorú schovávam v kolibe, pošoptá.

A či bys ozaj vedela z mojej dlane hádať, i pozri len!

I podala jej palatínka svoju bielu ruku.

Cigánka mrmlajúc cigánske slová a kývajúc sa svojim vrchnim telom, poboskala jej dľaň, a držiac ju ľavou rukou, ukazovajúc prstom svojej pravej ruky chodí po šyboch dlane i rečie: tento dlhý tah značí dlhý život, tento jarčok hľa, značí šťastné manželstvo, ale je tuná jako by odseknutý, a to znamená manželstvo bež detí; tento križný jarčok na vrchu značí veľkú moc, a ten špodný bohatstvo nešlychané: a to ša všetko doštane vašej velkomožnosti.

Ty mi všetko len čo najlepšie predpovedáš.

Keďže ani nemôžem ináč, lebo ráčte ša len podívať. Na tejto vašej bielučkej dlani niet nikde dákeho krivého háčika ani tmavého punktíka, ani hľbokej jamky: preto i celý a to veľmi dlhý život váš bude bez všetkej chmáry a bez nevole. Aby šte ša ešte lepšie prešvedčily, prinešiem ešte i švoje čarodejnícke žrkadielčo.

*) S haďacou hlavou sa provodzovaly rozličné čarodejníctva.

To veru dobre spravíš.

Cigánka vstúpi vážnymi posúnkami do koliby; po malej chvíli vynesie z nej malé, začadené zrkadielko, na ktorom bola položená hadacia hlava. Zaklína duchov vo svojej reči, prekrúca oči, i robí divné posunky; potom ale, poloziac si za niadra hadaciu hlavu, predloží zrkadlo palatínke pred oči, i rečie: nech-že sa teraz do neho nahliadne vaša milosť nech!

A Maria kuká do zrkadla.

Jaj, ja bych sa bála nahliadnuť do neho, trasia sa komorná.

Nuž čože, vidíte v ňom? táže sa cigánka.

Seba samú vidím, bosorko, i teba, i všelijaké háky báky. A ku komornej sa obrátac, riekla: pri svetle mesiaca je to jakosi úžasno hladet do neho.

Mne chodí mráz po tele, trase sa komorná.

Tie háky báky muším ja teraz vyšetlovať. Tento váš obraz, v jakej šláve ša on objavuje pred mojima očima, ukazuje prstom do zrkadla. Tu nad vašou hlavou stojí jašný punktík, a to znamená blešk kráľovskej koruny, ktorá ša bude blišťať na vašej hlave jako by tá hviezda na nebi. Tieto punktíky okolo vášho hrdla sú krásne perly, biele jako šňah. Tento háčik je žltý refaž, čo vám viší ž hrdla a na ňom veľká žltá hviezda šo šanými diamantami. Tu na plečiach vám je kráľovský hermelínový plášť biely jako mlieko, a na nohách ša vám ligotajú žlatom vyšívané črievičky, a okolo vás bars veľa tišče ľudšťa, ktoré klakajú na kolená pred vami, jako pred kráľovskou milošťou.

I hodí sa žensko, jako šialená na kolená, pobozká palatínkinu pančuchu, a vyskočiac zo zeme šta vo vytržení, jastri blískavýma očama, pleskne dlaňmi a zvolá: Dživaha amen, mišto anglodel adija kiralyškami ráni! budete tak šlavne žit jako dájaka kráľovná!

Ach, vzdychla si komorná, jaké to veľké šťastie shrne sa na pani veľkomožnú!

Dost už toho, hovorí Maria cigánke, hlava ša mi do kola krúti. Preč už to zrkadlo!

Cigánka zakrúťac zrkadlo s hadacou hlavou do handričky, odloží do koliby.

Ešte bych ša jej rada opýtať, obrátila ša Maria ku komornej, či by táto bosorka nevedela liek krásy?

Nože ša jej ráčte zpýtať!

Ty, obracia ša palatínka ku z koliby vychodiacej cigánke, ty, jako s úžasom pozorujem, veľmi mnohé veci znáš. A ja ša ti veru bohato chcem odmeniť, ale bych ša fa ešte volačo zpýtala.

Ráčte len rozkázat, ja šom vždy k službám hotová,

Povedz mi, jako by ša dala zachovať stále ženská krása?

Hm! to je ťažko, veľmi ťažko; ale preča nie nemožné!

Keďže je len nie nemožno; no teda jako?

Keď je mešičik na šplne, hovorí pološeptom cigánka držiac prst na ústach, v ten čas ž mladého, neviného dievčata teplou krvou ša umývajte, i doštanete bielu mäku kožku a ružovú červenosť na tvári.

Dost už toho, riekla zarazená Mária, tu máš za odmenu!

I nasypala jej do zásterky srieborných peňazí.

Maj ša dobre, kyvla ešte cigánke rukou, i odišla.

Cigánka s potutelným úsmechom pozerá za odchádzajúcimi, i obzerá i číta s veľikou a divokou veselostou darované peniaze.

More, či čuješ?

Starý cigán a za nim všetei cigáni a polonahé cigánčatá dali ša do behu ku starene. Dikhez more. ava! vytrča stariga peniaze a štrnká nimi.

Šoškere mamó? ohlási ša starý.

Devla marle! vreštia poskacujúce cigánčence.

I všetei obhrknu cigánku chcejúc do rúk brať peniaze.

Arrak, hrozí jim pästou starena, arrak more, ništa pchela! arrak!

Cigáni výskajú od radosti a skáču.

Teraž ša mi uchytila veľká ryba na udiču, hovorila starena vážne, ale čujte: už tu neoštaneme, — pôjdeme ďaleko, — ku Košičiam.

Kým ša tak cigáni radovali, kráčala palatínka i so sojou komornou tou istou cestou hore ku zámku, shovárajúce ša o všeličom. Nám možno z jích rozhovoru len málo už dopočuť.

A čo ty myslíš o tej nárade? táže ša Mária.

Ja šom takého čosi už počula, — ale — to je hrozná, riekla prelaknutá komorná.

Bezpochyby si i ty počula o Alžbete Bátoričke, vdove Nádaždyho v Čachticiach. Tá sa kúpavala v krvi mladých dievčat, ktoré, jako sa hovorí do 600 behom dakoľko rokov, čo jahnence v pivnici svojej dala porezať.

Ach, zalamuje komorná rukama, ach, to je hrôza, a či sa jej za to nič nestalo?

Bývalý palatín Thurzo prisúdil jej za to doživotný žalár; sluhovi ale, ktorý tie dievčatá sťa mäsiar ostrým nožom v pivnici poklal, dal zoťat hlavu; dve staré baby, ktoré krev zabitých dievčat do hrncov chytaly a do kadí pre kúpel lievaly, dal v Bitči ohňom upáliť.

Bože môj, mne až vlasy dupkom stávajú, keď len pomyslím na to!

Dost na tom, takému lieku my dáme pokoj! riekla Maria, i stratila sa i s komornou v lesiku, ktorý sa o samý zámok opieral.

Rok 1665. je v dejinách Uhorska prepamatný.

Keď už v tom čase z celého bývalého Uhorska pod berlou cisára a kráľa nič viac nezbývalo, jako samé naše pekné romantické Slovensko, čiže XIII. hornouhorských stolíc a jistá čiastka Zadunajska, a k tomu ešte Horvátsko: upela, bolastne upela najväčšia čiastka krajiny pod prefažkým jarmom divokých Turkov. Barbari tito, ktorí podnes ešte ľudskosť na seba nevzali, riadili tam dľa svojej surovej ľúbosti a hovädskej svevole. Áno, oni vtedy nijako nepristávali na dosavadných svojich výbojoch; no po hroznom spustošení toľkých krajín, po ujarvení toľkých národov, slepým svojim osudom hnaní, umienili si takže stoj čo stoj nielen tú ešte zbývajúcu čiastku krajiny Uhorskej, to hornaté Slovensko, s bohatými jeho baňskými mestami, na ktoré už od dávna dychtivým okom zazerali, — svojej moci si podrobiť, no i moc nemeckého cisára z koreňa podrvať, áno i ceľej Europe zahrozit. — Tým cieľom dialy sa po ceľej ohromnej ríši tureckej válečné prípravy vo veľikánskych, úžasných rozmeroch, nad čím sa strachom zachvela Austria, no predesila sa i celá Europa. Preto teraz Austria, nad nouž sa vlastne vzťahovali tieto čierne mrákavy a blízkou búrkou, nebezpečnou nadmier povichricou a konečným zpusťšeným jej hrozily, — napnula všetky svoje sily a úzkost-

live vyzvala i celú kresťanskú Europu ku pomoci a podpore. No i čiastky Uhorska a Horvátska, ktoré tu v prvom šíku stály a zvlášte najbližšiemu návalu divokých hord osmanských vystavené byly, chytró pocitily nielen velikosť nebezpečenstva, ktoré hlavne jim zahrozilo, no pochopily a poznaly i znamenitú úlohu, ktorá jim teraz pre obranu vlastnieho života i majetku nadovšetko pripadala.

Palatín Vešelín rozpísal bol mocou svojho úradu a z naloženia kráľovho ešte v zime všeobecnú insurrekciu; i hrnulo sa*) bez meškania z horních slovenských stolíc všetko boju schopné mužstvo s veľkou ochotou a zápalom so zbraňou v ruke pod krajinské zástavy. Neobyčajný ruch válečný nastal po celom krásnom Slovensku a Horvátsku; — i bojochtivá myseľ, zápal, nadšenosť a odvaha na život a na smrť, pre krvavú pomstvu za nesmierne vraždy a ukrutnosti od Turkov na národe slovenskom a krajine Uhorskej popáchané — zaujímaly všetko obyvateľstvo. Pri takejto srditosti a oduševnenosti vojska za vec spravodlivú, dobrú, trúfali si i jeho vodcovia vyvieť veľiké, slávy plné skutky.

Najvyššie veliteľstvo v tomto veľkom, rozhodujúcom boji sveril cisár maršalovi Montecuculimu, skúsenému to a vehlasnému vodcovi v mnohých krutých bitkách. Montecuculi rozložil a sporiadal tábor svoj pri Rábe, kam sa všetci cisárski vodcovia so svojimi oddielami, ba i pomocné vojská kresťanskej Europe shromažďovali.

Rímský pápež, Alexander VII., aby ostatným mocnárom Europe dobrým príkladom predišiel, poslal cisárovi k podpore 700.000 tvrdých toliarov; z nemeckej ríše došlo 15.000 mužov pomocného vojska, z francúzkej 6.000 mužov pod grófom Coligni; podobne došli i zo Španielska, jako i od vojvodov z Toscany a z Mantuy, od benátskej a genuanskej republiky — buďto pomocné vojská, alebo aspon značné peňažité podpory: takže všetko kresťanské vojsko, ktoré v tomto čase Europa na nohy postavila a ktoré sa v Uhorsku shromažďilo, už i svojim počtom armádu tureckú temer dosahovalo; no hlavne svojou vycvi-

*) E vicinis Danubio comitatibus 20.000 confluxere. Palma.

čenostou, taktikou a umením vojenským už vtedy ju značne prevyšovalo.

Nádeje na prajný výsledok tejto vojny boli veľké. A tieto nádeje rástly viac a viac skrze to, že po čas ešte trvajúcej zimy, slavní horvátski hrdinovia Zriňskovci, bán Nikolaj a jeho mladší brat Petor, zmužilou odvahou a veľkým šťastím vrhli sa so svojimi bojovnými Horvaty na mocného nepriateľa Turka, vyrvali mu z rúk dôležité pohraničné zámky a mestá, jako Berzanicu, Baboču, Päť-Kostoly, a nadvšetko drevený na 8.000 krokov dlhý, pre Turkov veladôležitý most pri Esseku spálili. Činom týmto rozniesla sa sláva Zriňskovcov, nadvšetko ale hrdinského bána Nikolaja po Europe tak rýchle jako blesk, — a mocnárovia kresťanskí ponáhľali sa jeden pred druhým vyznačiť a hodne odmeniť slavného toho víťaza. Jedni mu písali listy, plné úcty a chvály, druhí ho pouctili významnými darmi a hodnosťami. Pápež Alexander VII. poslal mu darom zlatý, pamätný peniaz na znak úcty; Filip IV., kráľ španielsky, menoval ho rytírom zlatého rúna; Ludovít XIV., kráľ francúzsky, daroval mu znamenité peňažité dary ku podpore k cieľom vojanským; cisár Leopold chcel ho menovať kniežatom nemeckej ríše, za ktoré ale vyznačenie sa Nikolaj Zriňsky, jako bán a vlastenec horvátsky, úctive poďakoval.

Tento tak skvelý príklad Zriňskovcov rozniel do boja i cisárskeho generála Soucheza, oddielom svojim vojenským na Slovensku stanujúceho, tak že i on hneď na počiatku jara vo viac bitkách Turkom citedlné rany zadal a mestá i zámky, jako Nitru, Levice, Parkaň šťastlivo z rúk jim vyrval.

No všetky tieto víťazoslavné počiatky ztrpčené boli hneď na to nastalými, povážlivými roztržkami medzi bánom Nikolajom a maršalom Montecuculim povstale. Roztržky tieto neblahé išly tak ďaleko, že bán Nikolaj, rozmrzený nečinostou a váhavosťou maršala a nad to ešte nim nečestne upodozrievaný pred cisárom, — svoju hodnosť a vodcovstvo nad chrabými Horvátmi odhodlane zložil a na statky svoje do súkromnosti sa utiahol. Jeho mladší brat Petor opustil Horvátsko a odišiel najprv ku svojmu zaťovi Rákócimu do Mukáčova, z tade ale na muráňsky zámok ku palatínovi Vešelinimu.

Keď Petor Zriňsky dorazil na Muráň, bolo tam práve na návšteve viac veľmožov a pánov uhorských, jako Tököly, Mariaši, spisový podžupan, Barkóci, Orlay de Karva, a Bakoš de Ožďán. Títo všetci privítali s úctou prislého hosta a dopytovali sa dychtively na beh vojny a udalosti v Horvátsku.

Pánovia! začal po oddychu Zriňsky, pánovia, keď len pomyslím na všetky úskoky, zrady, urážky, zneuctenia a očerňovania u cisára, ktoré naproti môjmu bratovi a mne spáchal onen zradný, prekliaty talian Montecuculi, krev sa mi búri v útrobach, — i srdce krváca nad nezdarenými nádejami našimi! No, verte mi, zlosť jeho je nesmierna; on pri svojej očividomej podlosti v stave by bol, nás uhorsko-horvátskych pánov zničiť a krajinu i národy Turkom dať celkom vyhubiť.

Ja som sa už pred piatimi rokmi všemožne o to vynasnažoval, prejal slovo Vešelin, aby tento náš zaťatý protivník Montecuculi od armády bol odstránený. A bolo sa mi už raz i podarilo, keď sme spoločným uzrozmúnením s viedenskými ministrami cisára na to dovedli, že on tohto svojho miláčka, ktorého, jako poľného maršala a dvorského válečného radcu, veliteľom Rábu bol ustanovil, z úradu prepustil. Ale žiaľ Bohu! netrvalo to dlho — a hlavné veliteľstvo zase je len jemu svereno od cisára nad všetkým vojskom.

Keď jeho privrženci pri armáde cisárskej, ktorých je mnoho, vedeli cisára nahovoriť, že bez Montecuculiho nie su v stave Turkom odolat, že pri všetkom vojsku niet vojvodca, ktorý by sa tak mohutným nepriateľom mohol oproti postaviť, jako práve ten Modenčan Montecuculi!*) Posmešne predniesol Tököli.

Ja vás ale ujšťujem, pánovia, chytil sa slova ohnivý Zriňsky, že tolko, keď nie viac, hrdinskosti a vojenskej skúsenosti a obozretnosti nachodí sa i pri mojom bratovi Nikolajovi, keď tento s malou hrstkou našich junáckych Horvátov tolké divy udatnosti porobil, i o veľa väčšie čaty Turkov srdnate napádajúc, velaraz jich rozprásil. Čo v jakom nebezpečenstve bol môj brat, ba čo jak dobre sa mu darilo, tak žeby s malou pomocou Turka celkom bol mohol vyhnať z našich

*) Montecuculi bol rodom z Modeny.

krajín: nechcel mu nikdy maršal s vojskom svojim ku pomoci prispieť, ale vždy len váhajúc bitku odkladal. Áno, keď náš vlastný zámok, ktorý pri rieke Mure sa vypínal, Turci obklopovali, z neho vytiahnuť rozkázal a lahostajne sa na to díval, jako ho Turci rozborili a so zemou srovnali. Už to, hľa, bola nevyslovná zlosť, to bola podlosť! No, väčej ešte podlosti sa dopustil tým, keď brata môjho zjavne ohováral u cisára, žeby mu pre jeho vojsko prepotrebnú potravu doposlať bol odoprel. Preto môj brat, domrzený a urazený toľkými hanobnosťami, zložil svoje úrady a hodnosti.

Už je to nie ináč, prejal slovo Vešelín, Montecuculi vám bratom vaše vojenské šťastie závidel. Áno, áno, práve len pre vaše skvelé víťazstvá tak náramne zanevrel na vás. A veď jakože by i nie! Veď vaše hrdinské skutky jeho vodcovskú slávu zastieňovať začaly!

V tom vstúpil do izby komorník palatínov, i oddal Zriňskému čiernou pečatou opatrený list, ktorý práve rýchly posol z Horvátska pre neho doniesol.

Zriňský sa zarazil, otvoril list, číta
bladne, i vypadne mu list z ruky

Čo je? čo je? dákesi nesťastie?! volajú všetci.

Veliké, neslychané nesťastie! . . . môj hrdinský, vrúčne milovaný brat môj Nikolaj — viac nežije! . . .

Teda umrel? zúri Vešelín, jako? na jakú nemoc? . . . Ach, ja znám — on snaď padol úkladnou dýkou talianskou prebodnutý.

Možno, riekol smutne Zriňský, píšu mi ale, že na poľovačke v lese, od divokého kanca potrháný, vypustil svoju hrdinskú dušu.*)

Večná mu sláva! zvolal Vešelín.

A pomstva jeho vrahom! dodal Zriňský.
Pomstva, pomstva!! rozlieha sa teremom.

Teraz ale odpuste, pánovia, vstávajúc Zriňský hovorí smutným hlasom, já odchodim, mne je ponáhlo domov!

I rozkázal zapriaľnúť. A odôberúc sa od všetkých, spiechal ku svojej domovine.

Po jeho odchode boli všetci prítomní hostia spolu s palatínom v tom usrozmenní, že práve teraz je už svrchovaný čas, kde sa zo všetkých strán na maršala naliehať má, aby viac neváhal a bitke nevyhýbal, ale aby už raz sobral všetky sily svoje a uderil na armádu tureckého vezíra. Keď to neurobí, vydá si pred celým kresťanským svetom svedectvo osobnej zbabelosti a vojenskej neschopnosti. Palatín prisľúbil, že v takomto smysle chce písať i samému maršalovi, no i cisárovi a viedenským ministrom, aby tak Montecuculi buď rútil sa do boja, buď vodcovstvo ponechal druhému schopnejšiemu.

Tak sa teda stalo, že maršal Montecuculi, keď zo všetkých strán úsilne naliehali na neho, ba i samé jeho vojsko žiadalo bitku, ďalej s bitkou odkladať nemohol; lež soberúc všetky sily oboril sa na voje turecké u sv. Gottharda*) a sviedol krvavú, hroznú bitku, v ktorej kresťanské vojská válečným svojim umením a vojenskou taktikou svoju prevahu nad surovou mocou divokých azijských barbarov po prvýraz skvele dokázaly.

Bitka táto skončila sa s úplnou porážkou a temer zničením celej tak mohútej armády tureckej.

(Pokračovanie nasleduje.)

To Slovensko naše.

To Slovensko naše
Oni ho nesmú mať, **)

*) O spôsobe jeho smrti neshodujú sa dejopisci. Palma píše: Nicolaus Zrinus, Dalmatiae et Croatiae Banus, ab apro inter venandum caesus, occubuit anno 1665. — Naproti tomu Palmov glossator dokladá: Aliter Nicolaus Bethlen, praesens in ventione, in vita sua.

**) Sie sollen ihn nicht haben
Den freien deutschen Rhein.

Becker.

Pokiaľ len žiť bude
Rekovná Tatier brat.
Beda tomu, beda,
Kto sa na ňu rúti,
Ona pevnou rukou
Väzy mu vykrúti.

*) Montecuculus, ut injustam sibi a Zrimio ignaviae notam elueret, promotis castris ad S. Gothardum, universo cum exercitu Vezirium aggressus, — insignem reportavit triumphum.
Palma.

To Slovensko naše,
Otčinu svobody,
Nikdy nepotlačia
Sobecké národy.

Nech len prídu, nech len;
Oj, skúsa našu päsť,
• Ocífa jak Slovák
Bráni si svoju vlasť!

To Slovensko naše
Nepriateľ nezbiže,
Pokiaľ Váh bujary
A bystrý Hron žije.

Keď nepriateľ príde,
Hron, Váh sa rozježí;
Sta vífaz nad čatmi
Cudzincov pobeží.

To Slovensko naše
Sveta sa nebojí,
Kým Kráľová Hola,
Obor Kriván stojí.

Bo keď cudzí príde
Otrasú sa ony,
A svojimi bralámi
Zmláfa milliony.

To Slovensko naše
Naša to otčina,
Za ňu mrie i žije
Slovenská rodina.

Kým táto víťazná
Žiť bude Tatier brať,
Na Slovensku cudzí
Nebudú panovať! —

A. Svatopluk Osvald.

Jako sa vychová človek na národného človeka?

(Dokončenie.)

IV. K celku dokonalého národného človeka vyhľadáva sa naposledy: Aby každý úd národu zahorel k národu láskou svatou, nekonečnou, ňouž oduševnený celý svoj život posväť slúžbe rodu, a v blaho a v slávoživote jeho spatrí svoje vlastné blaho a syoju slávu!

Na takéhoto tedy človeka, má a musí byť vychovaný každý syn a každá dcéra rodu a aby sa táto výchova podarila, musí sa jednomu každému hlboko do srdca vstepiť tá svatá a vrelá láska k národu. No ale jako je to možné, keď mnohý len seba miluje, iný iba svoju najbližšiu rodinu milovať zná, a málo takých, ktorí by sa k tomu pochopu vyšinuli, že i celý národ je jejich a to blízka rodina, menovite, že prichodiac do styknutia a obcovania s inými národami, jejich vlastný národ jim bližší byť musí a hodnejším jejich lásky, nežli ktorýkoľvek iný cudzí národ, s ktorým oni mimo všeludskej príbuznosti, a mimo toho, že jednu snáď spoločnú vlasť s nimi obýva, v žiadnom inom podstatnejšom svazku nestoja. Najlepším spôsob dôjst k tomuto cieľu bude nasledujúci (prehovoríme totiž k chovancovi nášmu asi

takto): „Milovať seba a to rozumne, je vec pekná, a celkom prirodzená, keď sám pán Boh vstepil túto lásku do srdca nášho, a keď bez tejto lásky nikdy by sme sa pravými ľuďmi nestali, nepečovali by sme totiž ani o svoj telesný dobrobyt, ani o svoje duševnie blaho; nebolo by púdu v nás, ktorý by nás podnecoval k ľudskej dokonalosti a sláve; lebo ten človek, ktorý seba takto nemiluje, zostáva večne iba zverom, podobu človeka na sebe nosiacou tvarou, ktorý nad prostý telesný život a jeho potreby, nič vyššieho nezná, uspokojujúc sa tým, keď len má čo jiesť, piť a čím sa zaodievaf. Milovať seba, je teda naša prirodzená a Bohom uložená povinnosť. Avšak každý z nás musí i iných ľudí milovať, jak-náhle nežije sám na svete tomto, ale otočený mnohými inými ľuďmi, alebo v ľudskom spoločenstve: a ktoby tu len seba miloval, necítil by sa nikdv šťastným a blaženým na svete. Za jedno preto, že šťastie a blaho naše je až vtedy pravdivé, keď sa jemu i iní ľudia tešia, alebo keď i iní v ňom svoje šťastie spatrujú; a za druhé preto, že my tu bez pomoci iných ľudí naprosto žiť nemôžeme, týchto si teda láskou našou k nim, pripútať musíme, cífac to dobre, že láska

pozrdy najmocnejšie viaze ľudí vospolok. K tomu i ten prirodzený človek, ktorý snád žiadnej ľudskej výchovy neobdržal, nenie takým hrubým a výlučným sobcom, jako bysme sa domnievali, lebo i takýto človek hľadá si predmet, ktorý by milovať mohol, tento predmet ale nemože byť inší, jako jemu podobný človek.

A hľa na tomto základe spočíva predne manželstvo, a potom všetko ďalšie priateľstvo medzi ľuďmi. V manželstve, ktoré čistá láska viazala, miluje človek druhú osobu viacej ešte nežli seba, čoho svedectvom je jeho manželská žiarlivosť a jej smutné následky: ešte väčmi je však patrná moc lásky tejto v dobe manželstvo predchodiacej, kde ona ideálna súc, mládenec bez panny, juž si zamiloval, a panna bez mládenca, k nemuž jej srdce zahorelo, ani žiť si nežiada, a stáva sa, že osoby takéto, v manželstvo vstúpiť nemohúce, život si berú. Podobná, ač nie tak silná láska panuje medzi dvoma mužskými, alebo medzi dvoma ženskými, ktorí milujú sa nad mieru jednak zo súcitu, jaký k sebe navzájom chovajú, jednak ale zo zvláštnej úcty, jakú jedon k druhému cíti: i táto láska býva nekdy tak mocná, že po celý čas života trvá, a jestli sa priateľstvo to smrťou jedného alebo druhého, alebo nutnou vzdialenosťou pretrhnúť musí, hlboký žiaľ ovláda tieto milujúce duše. No a manželstvo je zase základ a koreň rodiny i rodinnej lásky; otec, matka, miluje nevýslovne dieťa svoje, milujúč ho viac, nežli seba, a deti okušujúce každodene lásku rodičov svojich, už mimo prirodzeného súcitu, ktorý jich tiahne k rodičom, milovať jich musia. I deti, bratia a sestry, ktoré sa z jednej strany cíta byť rodinou medzi sebou, a z druhej strany poznávajú sväzok pokrevnosti svojej, milujú sa navzájom, a to tým viac, čím lepšie vychovávané súc, priat si, ctíť sa, a dobre si vzájomne činiť, už v dome rodičovskom navykli. — Keď deti dospeli, synovia sa poženili, a dcéry sa vydávaly, rozšírila sa láska rodičov i na nevesty a zaťov svojich a láska týchto zase, objíma i svokrovcov, švagrov a švágrinie. Než rodičovia, ktorých sa dobré deti jak pre jejich otcovstvo a materínstvo, tak i pre jejich nekonečné dôkazy lásky a vernej péče, ba i pre jejich cnosti milovať naučili, majú

ešte alebo rodičov svojich, alebo bratov a sestry, a tak hľa tito i oných pokrevných rodičov svojich milujú, čím sa láska rodinná vždy väčmi a ďalej šíri, až celý národ pokladaný býva za rodinu, a láska dietok jedných rodičov prenáša sa na celý národ. — V jakom svazku stoja rodičovia so svojim národom, v takom svazku musia stáť i deti s národom jejich, ktorý kroz týchto stáva sa jejich vlastným národom. Rodičia ale majú k deťom takto hovoriť: „Naši a vaši pradedovia boli od vekov tu osadení v tejto zemi, ktorá najprv Velkou Moravou sa menovala, teraz ale menuje sa Uhorskom, t. j. krajinou u hôr ležiacou, samými horami otočenou; z jejich krve sme sa my všetci, vy tak dobre jako i my zrodili, hovorili tou istou slovenskou rečou, ktorou my hovoríme, mali tie isté zvyky a mravy, ktoré my ešte zachovávame, slúžili Bohu tým istým kresťanským náboženstvom, ktorým i my slúžime; mali ducha bystrého, vtipného, umného; rozum zdravý, srdce dobré; boli ľudia poctiví, dobrotiví, pohostinski, pokoja milovní; živili sa čestnou prácou, zaoberajúc sa roľníctvom, zahradníctvom, štepárstvom, včelárstvom, chovom dobytky, remeslami, kupectvom; prebývali z čiastky po dedinách, a z čiastky po mestách, mali svoju históriu alebo deje, vykonali a prežili veľa pamatného, zahanali čestné a slávne meno po sebe. Boli spravovaní kniežatmi, kráľmi, až napokon s príchodom Maďarov, ustanovili si spoločného kráľa: oni sú teda naši zvečneli, ale vo svojej krvi, v nás, v svojich potomkoch žijúci, dávni a predca blízki predkovia; keď z jejich krve sme všetci pošli, jejich duch a charakter žije v nás, svoju reč, svoje zvyky a mravy, ba i svoje náboženstvo nám v drahé dedictvo zahanali; my sme sdedili šetky jejich vlastnosti i jejich vzdelanosť: historia jejich stala sa i historiou našou, a krajinu, v ktorej oni žili, i správu občanskú, ktorou oni boli riadení, nám čo dedovizeň našu poručili: a preto hľa bars nás i celé veky od nich delia, preto, že predávno zomreli, sme my teraz žijúci Slováci s nimi a medzi sebou jedon národ. S nimi sme jedon národ, ponevadž sme sa z nich narodili, a všetek jejich telesný i duchovný majetok v dedictvo prijali: a medzi sebou sme zase jedon národ, ponevadž sme potomci jedných deti

prarodičov slovenských; preto čo sme i rozšírení a rozídení po celej temer uhorskej zemi predca sme my to len jedna veľká a tuhá rodina, nad ktorú pomimo najužšej rodičovskej rodiny, bližšieho a preto i dražšieho príbuzenstva na tom svete nemáme. A máme-li ešte i inú rodinu, ktorá sa nás bližie tyka, nežli iné tu obydlené ale od nás rozdielne národy, vtedy je to sväzok, jaký iba kroz národ náš, ktorý zase s tantou rodinou pobratímskou, jedných prarodičov mal, viazaný a upevnený byť môže.

Vy milujete prirodzene svojich rodičov, bratov, sestry, ujcov, strýkov, tetky, švagrov a iných blízkych priateľov, a v tejto láske svojej, rady byste šťastnú videli rodinu túto, ba vedľa sil svojich i radi napomohli šťastie jejich: no takto máte milovať i tých ďalších pokrevných, ktorí s touto rodinou a s vami jedon národ pôsobia, alebo máte milovať celý národ, v jehožto tuhom spojení vy sami to najvyš drahé a svaté dedičstvo po prarodičoch národa vám zahanané, či je ono telesné a či duchovné, najlepšie si poistíte, a svoj život, svoje šťastie a blaho, svoju budúcnosť a slávu, najdokonalejšie zabezpečíte; lebo jako vy budete zaujatý za národ, tak národ sa bude tiež za vás zaujímať. Vaší rodičovia pomrú, vaša najužšia rodina pomine sa časom, a nebudete mať komu srdce svoje otvárať a daň lásky svojej splácať; ale tá veľká rodina, ktorú menujeme národom, preto, že tri millióny duší počítuje, nemôže celá nikdy vymrieť, a bude-li Bohu príjemná, možno že dočaká sa na živa i dňa súdneho! — Táto valná slovenská rodina, je vám teda najistejšia, túto už i k vôli vášmu ďalšiemu potomstvu, ktoré v nej žiť bude, po Bohu a rodičoch, najväčmi milovať, k jej zemskému dobrobytu prispievať, o jej duševné blaho sa zaujímať a jej česť a slávu šíriť a napomáhať máte. A preto nešťastie národa má i vás

boleť a šťastie jeho i vás tešiť; potreby národa sú i potreby vaše, čímkoľvek poslužíte národu, tým poslužíte i sebe, jeho osud je spolu i losom vašim! Čokolvek vám rodičia vaší v dedičstvo pozostavia, to vám pozostavia prostredníctvom národa, lebo oni kroz narod svoj učinení sú tým, čím boli; ale i viacej darov a majetkov ešte sa vy od národa svojho úfať môžete, ktorý dostane-li sa raz k právu svojmu, všetky deti svoje šťastnými učiní! Sláva po rodičoch sdedená iba krátko trvá, ale sláva ktorá z národa na nás prechodí, a ktorou nás národ odmeňuje, pakli sme sa v ňom zvláštne vyznačili, je večná, jako národ nepomijajúci! To dobré, čo bysme najbližšej rodine činili, môže pre jej nehodnosť alebo pre zvláštny osud na zmar vyjsť, ale to dobré, ktoré celému národu preukážeme to nikdy zmarené byť nemôže, lebo tento vždy zná dobre a hodne užít toho, čo mu verní synovia a dcéry v obeť prinášajú. Preto dobrí, národ svoj zo srdca milujúci synovia, tento ešte vrelejšie milujú, nežli rodinu iba po krvi blízku, znajúc, že touto láskou svojou neukrivdia ani tú bližšiu rodinu, keď národ sám bude jejich zástitou a pomocou, a národ jako večná, mravnia osobnosť s večnými a svätými cieľami ešte viac nám musí ležať na srdci, nežli jednotlivá, z málo údov záležiaca pokrevná rodina! Však v národe je i váš cieľ uložený, tu pole najkrásnejšieho a najpožehnanejšieho dejstvovania vášho. V ňom znamenáte dač, mimo neho málo alebo nič, lebo zpreneverujete sa určeniu svojmu, a preto len tu žiť a mrieť vám prichodí, po svatej vôli božej. Zmaril cieľ života, kto od cudzil a zpreneveril sa národu svojmu, sebec to nízky, telo bez ducha a vyššieho vzletu!“

A tak teda rodáci drahí, milí synovia a dcéry národa, celý život svoj posvajte službe svojho rodu, aby jeho blaho a slávoživot stal sa životom, blahom a slávou vašou. P. Hečko.

Svadobné obyčaje u Slovincov.

„Nechte cizích, hájte vlastních zvyků!“

Ján Kollár.

To deltické: „Poznaj sám seba!“ máme v prvom rade my Slovania, ktorých neblahý osúd na tolké rozličné územia rozsial,

medzi tolké rozdielne živly rozcapardil, najme v týchto časiach neblahých na zretili mať a dľa neho žiť i dejstvovať. jestli chceme pri

tolkých zataraseninách, pri tolkých nesnádzach, i Scille i Charibde vyhnúť a do prístavu slávy a svetodejstva šťastne dopluť. Velikánsky národ náš a najme jeho nevyžitý, svieži, pružný duch zrkadlí sa vo svojich prostónárodných piesňach, povestiach, ihrách a obyčajoch. Čím lepšie študujeme tieto odblesky ducha, tým lepšie sa poznávame.

Abych i ja ku tomuto „poznaniu sa“ kolko tolko prispel, idem velactené obecnstvo bujarého „Orla“ nášeho so svadobnými obyčajmi, z hnilého spánku nepovedomia národného sa prebúdzajúcich bratov našich pokrevných, Slovincov obznámiť.

Všade nemávajú hlučnú svadbu; kde ale sú mladý zať a nevesta bohatí, tam býva plesu a radovánok až dosť a celá dedina výska a krepčí. Slovinci sú dobrí a pobožní ľudia, a preto ani pri svadbách na Pána Boha nezapomínajú. Kde je na svadbe shromaždená dobrosrdečná veselá chasa, tam sa našťveráci a natropí až na strach. Začneme ale od začiatku hneď s námluvami.

Mladý zať vyvolí si namlúvača. Tento býva hodný, obstarný muž z príbuzenstva alebo zo susedstva. On ide k rodičom nevestinným. Prídúc k nim, stavia sa, jako by chcel volačo kúpiť, pýta sa na toto a druhé, a keď sa rozkrákoril, vyjde s barvou von, prečo prišiel. Prosí rodičov a nevestu, aby mu žiadosť jeho neodopreli. A jestli sa mu dobre povodilo, ide k mladému zaťovi a zvestuje mu radostnú novinu.

S privolením rodičov nevestinných prijde zať s námluvačom, ktorého Slovinci s n u b o k s n u b a č menujú; hovorí o svojom gazdovstve a rodičia mu povedajú, čo mu dajú s dcérou. On jej podá ruku a daruje nejaký darček.

Nektorý deň idú zase rodičia s nevestou k mladému zaťovi, pozerajú lúky, zeme, stavanie a náradia. Keď sa jim všetko líbi, pochvála zata; tento jich ale pozve k večeri

So zaťom a nevestou idú potom dvaja svedkovia na faru, kde farárovi svoj úmysel oznáma, ktorí jim udelí požehnanie. Jednoho svedka zvolí si mladúch, a ten sa volá starašina; druhého vyvolí si mladucha, ten sa menuje dever. Oddanci idú domov, kde jich smäčná večera čaká. Najviac jim chutnajú gibance. Tie sa takto pripravujú: Na

lopate urobí sa cesto zo pšeničnej múky, aby prez lopatu dolu viselo; na cesto dá sa tvarohu a poleje sa smätanou; na to sa prehne cesto, čo ide prez lopatu, namaže sa zase tvarohom a smätanou a zase sa obalí cestom, — a keď sa tak niekoľkokrát cesto prehlo a složilo, dá sa ešte na vrh tvarohu a pomaže sa smätanou. Najlepšie gibanco pečú Dolianci okolo Ptujev v Štyrsku. *) Slovinci toto skladané pečivo veľmo radi jedia — a keď sú veselí, chvála Pána Boha, že jim posial gibance praje, spievajúc:

Posial o Dolancov
Pán Boh starost' má,
Vínka a gibancov
Rád jim dopriava.
Pi bratrick,
Jedz sestricko,
Pite, jedzte vesele:
Vínko a gibance
Pán Boh nám dáva.

Po námluvách do svadby uplynú obyčajne ešte dve nedele. Medzitým rodičia čistia stavanie, myjú, shánajú a chystajú kurence, kačice atď., susedia jim pomáhajú a sami snášajú drúbež. Krajčír šije nové šaty; v ktorých pôjdu mladý zať a nevesta ku oltáru. Nevestu povedú dvaja mládenci a zafa dve družičky. Nevesta kúpi v meste kytku mladému zaťovi, ktorú mu dá pri svadbe za klobúk; družičky zaopatria kytky ostatným svadobníkom.

Ku sobášu zvať idú dvaja zväci, ktorí sa kriklavo oblečú — a kde koho zvä, tam

*) V polnočnom Štyrsku bývajú Nemci majúce hojnosť rúdy a tučného statku; v južnom prebývajú Slovania, tešiac sa dobrým vínom a polňou úrodou. Slovanov Štyrských je asi 340.000, skoro tretina celého Štyrského obyvateľstva. Menujú sa Slovinci, hovoria jako Slovinci v Korutánsku, a v Krajnsku, v Gorici a okolo Triestu, a susedia jich Horváti ľahko jim porozumejú. Dľa miesta, kde bývajú, dávajú si všelijaké mená. Čo bydlia v rovine okolo Drávy, menujú sa drávski Polanci; ktorí sú pri rieke Mury, nazývajú sa murskí Polanci, — a od Kadgony k Pluji pri Dráve menujú sa Dolanci, a takých mien majú viac. — Slovincom sa posial zle vodilo. V mestách osadili sa Nemci; Slovinci ale po obciach ani škôl nemali, len kde tu nemeckú. No teraz už idú i oni napred! Bože pomáhaj jim!! Pôv.

pred domom zvončekom zazvonia, ktorý na silnej palici na vrchu visí. Dakedy si zjednú naju chlapca, ktorý by pred hosťami skákal a výskal. Tento má strakatý odev a v ruke buď kopiju, buď zástavu, a odtiaľ sa kopjaš alebo banderaš (zástavník) menuje.

Pred svadbou je u mladšej nevesty hlučná večera a ráno u mladého zafa malé raňajky.

K mladému zatovi sídu sa všetci, ktorí majú bližšie k nemu, lež k mladšej neveste a od neho idú k stavaniu nevestinmu. Kopjaš tancuje pred hudcami, kýva zástavou na všetky strany. Za hudcami ide starašina, mladý zaf a hostia. Pestrý huf tento doprevádza veselá hudba a hlučná strelba.

Prijdú k mladšej neveste; dvere sú zavreté — a v celom dome ticho.

Starašina (starejší) zaklepe na okno, pri ktorom dever stojí, a hovorí asi takto:

Pochválen buď Ježiš Kristus! Jestli dukáty čítate alebo drobnú pšenicu prebierate, shrňte ju na stranu, k nám sa obratíte a dajte nám hlas, ktorý by bol pre nás i pre vás!

Dever sa pýta: Odkiaľ a kto ste vy, že nedáte pokoja pokojným ľuďom? Čo by ste radi?

Starašina ponížene riekne: My sme dobrí, poctiví ľudia a hľadáme vás už štrnásť dní. Hviezda nám svietila, viedla nás sem a tu sa zastavila nad vašim domom.

Dever sa zamyslí a uzrúc mladého zafa, ktorý je bladá a smutný, pýta sa starašinu: Kto je tamto ten?

Starašina si odkašle a riekne: To je mladý zaf a hodný mládenec, hľadá si poctivú pannu. My sme všetci sním prišli a myslíme, že je u vás taká panna, lebo by nás hviezda sem nebola doviadla.

Koho ste dnes najsamprv posretli? táže sa Dever.

Troch mocných kráľov, odpovedá starašina, sme posretli, pred ktorými sa trasie zem i nebo; ačkoľvek traja, preca tí kráľovia, jedno sú.

Dever sa má prívetive k starašinovi dávajúc mu otázky, na ktoré musí starašina odpovedať: Koľko písmenami sa píše sväté písmo? Kto krstil svätých Troch Kráľov? Kto sa narodil, neumrel a preca nenie na svete? Ktorý strom má dvanásť halúz, na každej haluzi tridsať halúzok, na každej ha-

lúzke dvanásť bielych a dvanásť červených jablčok? Ktorá duša nenie živá? Na ktorý sviatok sa najviac dreva spáli? atď.

Jestli je dever hodný furták, naláme si starašina hlavu, nežli sa mu dvere otvoría. A tak vojdú všetci do domn.

Keď si za stól sadnú, pýta sa starašina po neveste. Privedú mu starú babu, a keď riekne, že to nenie ona, musí dať babe do košíka dáky groš, aby odišla. Privedú mu najmenšiu družičku, po tejto väčiu a staršiu, a keď sa len voždy po neveste pýta, príjde i nevesta.

Ona má pekné nové šaty, v jednej ruke víno, v druhej nôž a peceň chleba. Vkráčajúc do chyže riekne: Pochválen buď Ježiš Kristus! Postaví flašu s vínom na stól a chlieb jedným razom prekrojí, aby vedeli, že bude môcť byť vlastnou gazdinou. Jestli nemá dosť sily, aby peceň chleba na raz prekrojila, nakrojí sa jej skôr, ona ale len nožom o chlieb zavadí a chlieb je na poli. Niekde donese nevesta zatovi ručník a ruženec. Keď majú byť oddávky, dáva nevesta pozor, aby mladoženicha skôr uzrela, jako on ju; kto vraj druhého skôr zazre, bude dlhšie živý. Jestli prší, padá manželom zlato. Komu na oddávkach sviečka plane, bude hodne zlým; keď obe sviečky pomalicky a pokojne horia, budú dlho a pokojne živi; komu sviečka prská, bude sa vadíť; jestli tečie sviečka, budú nešťastní.

Matka dá dcérke požehnanie a nevesta sa s plačom rozlúči s rodičmi.

Svadba ide do kostola.

Kopjaš skáče a výska, hudci hrajú. Za nimi ide nevesta, mladoženich, družičky, dever, starašina a hostia. Výskaním, hudbou a strelbou otriasa sa všetko, kadiaľ idú. Vedľa cesty idú deti s košíčkami; svadobníci jim hádžu koláče, nevesta ale tie najlepšie gibovance.

Po oddávkach modlia sa noví manželia pred oltárom k svätému Jánovi, potom idú za oltár a modlia sa, až svadobníci prespievajú pobožné chválospevy.

Všetci odídu; manželia idú poslední.

Jestli sa vydáva nevesta pres pole do inej obce, zavre ju kostolník v kostole a nepustí ju, až mu pár groší nedá.

V hostinci sú svadobníci až do večera. Potom idú za mladoženíchom a nevestou, ktorý prv odíde do nevestinho domu, kde sa zabavia až do rána. Všetci sú veselí, len mladoženích a nevesta sú smutní a málo jedia. Preto hovoria Slovinci: Dá sa núkať, jako nevesta — keď sa neкто dá nútít k jedlu. Oddávky bývajú v nedeľu.

V pondelok vyberajú na mladú gazdinú; preto že bude veľa potrebovať. Dever naje vína, prestre na tanier biely ručník — a ide k hostom od jedného k druhému. Každý sa napije a dá nečo na tanier. Dever zanôti pieseň a všetci spievajú za nim. Čo vyberá, má mladucha mladého zaťov kloúbik na hlave.

Radovánky trvajú tri lebo štyri dni; večer prichodia ľudia pod okná, aby jim hostia nečo oknom podali, áno, jestli možno, vezmú si sami. Nekde chodievajú i do chyže, kde jim chleba a vína podajú. Jestli nedostanú nič, idú, rozoberú voz, zanesú kus po kuse ďakde na stávanie a na streche ho zase poskladajú. A takýchto kúskov povývádzajú viac. Nekde berú hostom, ktorí cez noc v dome svadobnom ostanú, šaty a vyvesujú jich buď na strom alebo na strechu. Host musí potom šaty dlho hľadať; tak tiež vyvádžajú svadobníci susedom kone a nosia sa na nich po dedine.

Podobné pestvá vyvádžajú i hudci. Jedon sa preobleče za ženskú a ide s košom do domu, z ktorého je neкто na svadbe. Čo preoblečený hudec po dvore a po stávaní sledí, kdeby čo popadnúť môhol; ide druhý do izby, rozmlúva sa s domácimi, aby zlođeja nezpозorovali. Keď príde zase domov, vystupuje hudec na stól, aby ho všetci videli a predáva, čo kde popadol. Každý host môže si zase svoju vec kúpiť alebo ju za darmo dostane.

V utorok deje sa obyčajne toto: Dvaja si vezmú sito a šatkou ho prikryjú. Jednomu

dajú do sita gibance, druhému nič; hostia ale nevedia, kto má prázdne sito, i honia oboch po poli. Nekedy chytia toho s prázdnyim sitom — a druhý jim zatiaľ uteče. Nekedy číhajú, keď gibance z pece vysádzajú, aby jim jich uchytili a preč utiekli. Skôr nežli gibance do sita dajú prešijú jich niťami, a keď potom sito s gibancami dostanú, nemôžu jich rozlámať. V tento deň zahrajú hudci každému pesničku a od každého nečo dostanú; vyberajú práve tak, jako prvej pre nevestu.

Poslednieho dňa k večeru idú svadobníci k mladoženíchovi s hlučom a výskaním, jako šli prv k mladej neveste. Mladoženích, mladá nevesta a starašina idú napred a zavrú za sebou dvere. Gazdiná prinese neveste na tanieri kľúče, na znamenie, že jej hospodárstvo postupuje.

Dever sa musí teraz so starašinom shovoriť, jestli sa chce s hostami do domu dostať. I starašina mu predkladá otázku, na ktoré odpovedať musí. Nato idú všetci dnu a večerajú. A keď už jedenie a pltie donujú, rozídu sa svadobníci domov.

Také obyčaje zachovávajú naši bratia Slovinci pri svojich svadbach. A jako láskavy čitateľ presvedčiť sa mohol, podobajú sa ony i našim v celku, ačkoľvek tu i tam cudzí živel vykukáva. Slovinci sú až posiai Nemcami a Talianni obklopení, preto zmenili mnohé slovinské mravy a obyčaje, jako zmenili starý kroj a odev svoj. Predtým nosievali nebové plášte a široké plátené nohavice; — a teraz začínajú nosiť cudzie kabáty a nohavice práve tak, jako jejich podtatranské bratia, z ktorých mnohí, najme v najnovšej dobe, už i cudzie srdce v svojej hrudi mať by chceli, keď i mluvu, i zvyk, i mrav, i všetko, čo jim malo byť svätým — od seba odhodili! . . .

No, veď žeby to dnes zajtrá neodanovali! Dla "Novíc" podáva A. M. Sytňiansky.

Ž i v e n a.

Pod týmto záhlavím umienili sme si uverejňovať v našom časopise krátke pojednania, dopisy, zprávy a iné stručné práce o „Živene“, spolku to slovenských žien, ktorý povstal minulého roku a už i vys. uh. vládou potvrdený je a jehož

účelom bude: „dôstojnému pochopu povolania ženského pohlavia zodpovedajúce na účinkovať, aby slovenské dcéry, ktorejkoľvek vrstvy vlasti našej, vzdelaly sa za mravné, súce, pilné hospodyne a za horlivé dcéry vlasti a národa.“

Uctive tedy vyzývame ženy a panny slovenské, aby nás svojimi prácami duševnými laskave napomáhaly.

Ludmila Hodža-Hudecová,

Výbornička „Živeny“.

Nemôžem sa zdržať, aby som nevyšlovala veľký žiaľ, jaký pocítilo srdce i duša moja, dozvediac sa, že milá, všetkým dcéram Slovenska dobre známa Ludmila Hudecová-Hodžovská, spolusestra naša, tak skoro odobrala sa z kola nášho. Sestry drahé! je to veľká ztráta, ktorú sme utrpely odomretím Ludmilkinym, sestry našej! — Veľmi chybí svojmu vrele ju milovavšiemu mužovi; chybí dvom malým sirotkám, chybí drahej, skormútenej, i smrťou Otca svojho tak veľkého muža v národe slovenskom prefažko navštívenej rodine; chybí ale i nám, sestry milé, veľmi. Živé nám je pred očima minulé shromaždenie „Živeny“, kde tak rázne, odhodlane vystúpila: v prídúcom takom spolku ak bude vôľa Božia dať nám to dožiť — kto nám ju vynahradí? — Uvime jej, sestry drahé, veniec z čistej, sviežej nezabudky na mohyly v srdciach našich, — z nezabudky tej modrej, jako nebo, — aby upomínala nás na to, že to vôľa Hospodinova bola: že ne-

zaslúžily sme si aby ponahal nám ju dlhšie; že usilovať sa treba, aby sme si vyzískaly náhradu jakú takú od Otca a Pána nášho všemohúceho. O veľký Bože! ktorý si tak miloval sestru drahú našu, že si jej dal uvidieť slávu nebeskú, že si ju uznal za hodnú vidieť Ťa tvárou v tvár, daj i nám, abysme sa milosti tvojej hodnými staly. Poteš všetkých, ktorýčica smutné rozlúčenie. — Sestra naša drahé! Ty ale buď presvedčená, že rozpomienka na teba v srdciach našich na veky nevyhasne! — Volajme za ňou: s Bohom, dozvriesenia! — volajme:

Hajaj, belaj, búvaj, — družica,
Spi sladko! — nie, zobuď že sa!
Zaros modlitbou lúbezné, bladá lica
A preoroduj nebesá!
Žij v svatokrásnej anjelov družine,
Kristožitím oživená
A vypros život sem dol, kde žiaľom hynie
Černozavítá Živena!

Olga Sládkovičová.

Nad mohylou Eudmily Hodža-Hudecovej.

Keď Bohčlovek i ríša prírody
Slávi vzkriesenia veľký deň,
Žiar slnca nový život vyvodí
Boriac mrazivý smrti sen,
Vítazne život keď smrť poráža, —
Zrak môj slzavý k horám sa vznáša
A tam ta hladá, spanilá!
Tam v svatej ríši ctých oslávencov,
Do jejichž večne kvitnúcich vencov
Ruka božia ta vovlá.

Ký to ťažký sen dušu mi morí?
Vidím ťa — ružu zlomenú!
Života žiar už v oku nehorí,
Vidím hlavičku sklonenú:
Mráz smrti chromí meravé údy.

Žilami vrelá krv už neprúdi,
Tvár spanilú bladosť kryje —
Ach, a to srdce citov vznešených
Bohu, národu verne svätených,
To srdce viac už nebije!

Lež preč sen, preč klam, lživé mámenie?
Čo mi to dušu moríte?
Ludmilka žije, žije blažene
V života svojho úsvite!
Veľký, slávny duch Otca ju volá
Do brány večnej slávy kostola,
I anjelov svätých roje;
Lež manžel a rod k srdci ju túli,
Útle ramiénka kol nej svinuli
I zemských anjelov dvoje.

„Nie! nesmieš lahnúť do lona hrobu.

Pristav, ach pristav ducha let,
Neval že nás v biednu sirobu.

Veď bez teba žiaľny náš svet!
Ach, takým mociam kto že odolá?
I všemohúca nebeská vôľa

Slutuje sa a ustúpi,
Inú korisť dá pre žravé hroby,
A takej drahejšej, vzácnej ozdoby
Tu zem našu neoblúpi!

A preca nie sen, a nie mámenie!
Vesť nám ladom mrazí žily —
Že jej už v počte živých viac nenie.

Že svadnul kvet ten spanilý,
Že už umlkly lúbezné ústa
Zrakov krištále noc kryje hustá,
Ach tie pahrapy lúbosti!
Že jej srdce už viacej nebije
Že tmavá, chladná mohyla kryje
Spanilé údy a kosti!

Darmo si. manžel, objal anjela, —
Nebe vzalo, čo jeho je!
No, zostala ti z nej účasť skvelá,
Rozkošných anjelov dvoje,
Tie voď na drahú matky mohylu,

Vykladaj jim jej dušu spanilú,
Vštepuj do srdca jej cnosti,
Aby v nich matky duša ožila
A rozkošne sa časom rozvila,
Tebe i rodu, k radosti.

A ty Ludmila, duša vznešená,
Bolas' anjelom v časnosti,
Cherubínom si už, povýšená
Do jasných stanov večnosti:
Ach, klakaj pred trón božskej dobroty,
A za tie tvoje v svete siroty
Nechže duch tvoj Boha prosí,
Siroty tvoje — tvoj národ celý,
Ktorý ti pomník večný a skvelý
V svojom žiaľnom srdci nosí!

A mne Ludmilka, ach dopraj mi to,
Sklon' i ko mne tvár spanilú,
Hľad, jako v slzách kladiem varito
Na sviežu tvoju mohylu, —
Ono už dávno bolo utíchlo,
Len tvoje žiaľne lúčenie vdychlo
Ešte do strún zorvaných, ston,
Nuž, keď vylialo slz mojich žalmy,
Nechže zas mlčí — mlčí, dokiaľ mi
Nezavznie tiež večnosti zvon!

Dan. Marothy. *)

Práve bola v sadzbe prítomná rubrika o „Živene,“ keď nám doručený bol od sl. Predsedníctva „Živeny“ nasledujúci výtah zápisnice jej výborového zasadnutia, odbývaného v Turčanskom Svätom Martine dňa 12. júna 1870:

Č. VIII. Vo spojení s týmto oznámil tajomník, že sl. redakcia zábavnopoučného časopisu „Orla“ otvorila osobitnú rubriku vo svojom časopise, pre záležitosti „Živeny“, kde umiestňované budú krátke pojednania, dopisy a iné práce o Živene.“

Výbor oznámenie toto s radosťou prijmuc uzavrel: vysloviť vďaku svoju sl. redakcii „Orla“ za jej vrelé zaujímanie sa spolku „Živeny“ a spolu všetkým svojim členom čím najvrelejšie odporúčať, aby sa valne predplácaly na „Orla“, obsahom svojim tak nanajvyš zábavného a poučného. — Uzavretie toto zdelí sa skrze Predsedníctvo sl. redakcii „Orla,“ ktorá bude oprávnená i uverejniť ho.

V T. S. Martine dňa 15. júna 1870.

Za hodnovernosť výtahu tohto

Anna Pivko, predsedníčka.

*) Známý pred tým z lúbezných básní svojich pod menom „D. Maškovský“ uverejnených. Red.

Dávid Štubrik.

Rozprávka.

Spisal G. Kazimír Laskomerský r. 1870.

Motto: Mój otec nebohý
Mal slamenie nohy,
A hlavu dubovu
Chvala pánu Bohu. —
Nar. Spiev. Kollár. str. 119.

Nie zriedka nachodia sa medzi lekáry i jednotlivci, ktorí v požívaní rozličných nápojov, sebe svereným chorým nie za nasledovania hodný, lez radšej za odstrašujúci príklad slúža. — Či to z častého ponúkania, tedy zavdanej príležitosti a tak postupujúceho zvyku, či pre odpúdenie nákazlivých nemocí, a či cieľom dosiahnutia vyššej lekárskej dokonalosti, cestou rozdražených, vínom premoknutých mozgov robia, a sa pijaviciami stávajú — toho psychologickú príčinu skúmať neideme.

Podivné ale pri tom je to, že si obecenstvo s jakousi presvedčenosťou, a dostiúčením suchajúc dlane báječné veci rozpráva, jako by ti a takí lekári, keď práve najväčšmej pod fergovom stoja, tie najťažšie kúry vykonávali ba recepty „ab invisis“ s tým najlepším výsledkom predpisovali.

Obecenstvo je už raz také; ono vše baží za drastickým, kromobyčajným. Povšednie, bežné ho nezaujima. A tak za neobyčajným sa ženúc, zázraky samo si nabásmi, zveliči a uverí. Zrejším toho príkladom sú charlatáni, tak rečení zázrační lekári ľudu. Kým sa ľud zpmätá, a od nich odvráti, oni plným vačkom na zapadajúcu hviezdnu svojej slávy pokojne hľadia.

Dávid Štubrik, úradný ranhojič v meste Tetrovej, bol tiež jedon z tých, čo z hrozového theu veľké množstvo používal, homrajúc pri tom ustavične na svojich patientov, že si „zúziky“ len nesmiernym slopaním pokazili.

Divnou on bol chlapinou. Keď sa vyvolaný do okolitých obcí k nemocnému vyredikal, a sotvá že do obce vstúpil, — už traja štyria chlapi lavou rukou gatky, pravou klobúk držiač trtúla ku zvonici. „Kam že ste sa rozzohnali šarvanci?“ pyta sa sused. „Pán Dochtor idu, ideme s umieračkom vyzvánať!“ znela zadychčaných chlapcov odpoved.

Raz ho viezli na zvlačách ku chorému. Nás doktor vyššieho barbierstva dokonále ocenganý zadriemkal. Paholok ženie kone; vletí do dvora so sabami, ale zadnej čiastky zvlač a ranhojiča nebolo. Ten sa stratil. Tašli ho hľadať, a našli ho skutočne na prostred ceste, v bunde ukrúteného, cele spokojne bývať.

Chlap on bol od hlavy až po päty dôkladný, a jako on sám o sebe hovorieval svojej veci cele istý. Sedel ráz s nektorými páni z mokrej štvrti v oblúbenej miestnosti pod korunou pri sklenici a dokazoval práve dôležitosť v lekárstve zaznaného podplameníka a žltej spisskej borovičky, keď sa surnou dvere do korán rozdrapia, a hajduch vrúťvisi sa dnu až do lona samého prednašajúceho Štubrika vletel.

No ale nastojte, nebol to zart: „unizene a pokorne všetkým tu shromazdeným pánom, oznámít sa opovažujem.“ blboce zadychčaný hajduch, „že sa dnes ráno pochovaná hrnčiarška majstrová a vdova pani Barbora Facko v hrobe prebudila, tamže strašne mátoží, a pyta sa — prepitujem pekne — von!“

Rozpálené tváre okolo sediacich machom zbladly. Pánu kapitánovi zuby o pohár sekaly jako holländer v papierni. Všetko strmulo. Na ulici lomoz behajúceho ľudu; spoločnosť sa chystala do skoku, len ranhojič stál nepohnutý jako tá zápoľa v búrnom mori.

Stane hore, mrdne gambou, vydvihne obočia pokiaľ mu len „Corrugator supercilií“ (mraštavec obrvný) vystačil, pravú ruku strčí do náprsníka a taktó mudrou tvárou opatrený hľadí nepodvratne na žltý bod na povale z plucerového piva pošlý, a sebaповedomým hlasom nasledujúce slová prednesie:

„Ano; — istý som mojej veci, že klebetný jazyk Barbory Facko — Pán Boh jej daj slávu večnú — ešte 5 hodín po smrti sa svíjal, — ale žeby sa tá bola prebudila, hoc non stat. Uspokojte sa páni, uspokojte národ, lebo tú som ja liečil, za to vám dobre stojím, tá sa do súdneho dňa už viacej nezdvihne!“

Prestrašený pán richtár váži hlavou, že sa precí také príklady postávaly. —

„Pst!“ položí mu prst na usta p. Štúbrik: „Ameň! Dixi!“ —

Nafakaná rodina kým sa výrok z trojnohy vyniesol, mrtvolu precí vykopala, a našla ju pekne hore končítym nosom, na očiach po šajnovom grajciari, ruky pátrikami (ružencom) zaviazané, bez najmenšieho pomiknutia ležat. Ani jazyk sa jej vraj už netriasol.

Ale len krik bez príčiny nebol. Počuli v hrobe skutočne šramot, a keď vrchnák truhly otvorili, vysadil z nej ohromný kocúr. Lud bol prelaknutý; keď ale pri nohách mrtvej polonadhryznutý oštiepok našli, čierneho kocúra ale siroty reklamovali, hneď sa vec vysvetlila. A síce, stolársky majster Lepko prácou zamestknaný hodil nevdojak do truhly so stružlinami i hodný kus oštiepka, ostatok raňajk. Pred samým pohrãbom „Murko“, vtiahol sa pod plachtu, bol v tom prekvapený, zaklincovaný, vnesený a pohrobãný. Keď už konečne videl že to na žart neide, a dych mu vychodil, začal na konto nebožkej surmovat, kým podivným spôsobom z nebezpečenstva živého pochovania nevyviazol.

Lud ale bezpečnosť, dôkladnosť, a neklamlivosť pána Štúbrika dosť naspomínať a nachváliť nevedel.

Mimo týchto, mal pán Štúbrik ale ešte i inú, a veru peknú vlastnosť, a síce 18ročnú dcéru, pri krste lekársnym menom Leokadia obdarenú. Uzemčistá čerňuška, so žeravým okom, rozpálila najhlbšie hlbiny srdca švarného takže a veselého šuhaja, mestského notára, Josefa Furtína. Jeho nenutené obcovanie pri úhľadnom ľci, vtip pri dobrosrdečnosti tak mohutne pôsobily na srdiečko Leokadii, že sa — povieme to jednoducho, — ponevãc román nepíšeme — že sa jedon do druhého až po výše hrdla, ak nie ďalej buchli.

Anižby ich šťastiu nič v ceste nebolo stálo, keby prúd poetickej žily, ktorý nám Slovákom, najme keď je satyrou pretiahnutý — nie priam príjemné nesie ovocie — nebol jeho nebo lásky a blaženstva zakalil.

Čert — ani nie dobré — pošepol Furtínovi do nešťastného Černokňazníka, ktorého pilnejšie čítali tí, čo ho nedržali, nežli tí, čo ho predplãcali, pošepol mu reku čert doňho napisať veršiky o dákomsi doktorovi Lese-

buchovi. Predmet básne bol: jako dr. Lesebuch jednemu murárovi oko operuje. Mal mu z oka vybrať kus vpadnutej tehly, on mu ale vybral oko, a tehla mu ostala tam dnu.

Pán Dávid Štúbrik na svojom chýre, dobrom mene, renomé čili reputácii, jako sme to už pri domnelom z mrtvých vstaní Barbory Fackovej videli, mnoho zakladajúc, originálny básnický výtvor a nie bez príčiny na seba vzťahujúc, nemilo dojatý, a urazený, Jožkovi hneď i hneď dom, a všetko obcovanie so svojou Leokadiou zakázal.

A tak po smiechu nastal plač, nastalo kvílenie.

Pravda je pravda, láska má tenký pysk, prenikne jako voda, i tou najtenšou škarkou. Ale čože naplat, všetko flokovanie bolo len potajmé, keď privolenie obrazeného, neustupného otca nemali, a tak sa jako zmokové kurčatá s pípefom na jazyku s ovisnutým kochlíkom sem tam motali.

Leokadia prestala spievať, Furtín prestal veršiky písať. Ach! kto žeby útlým srdcom opatrený nad nešťastným osudom našich zaľúbencov nezahorekoval.

No ale: „čo sa vlečie, neutečie.“

Pred pár sto rokmi, keď ešte ľutý Turuk nad čiernym i bielym Uhorskom vládol, napadly jeho divé tlupy i mesto Tetrovú. Ono mužne síce ale bez prospechu odporovalo. Vojsko nepriateľské prepadlo mesto, pánilo a plienilo všetko napospol; nie dosť ale na tom, lež zlapalo i richtára s dvanástimi radnými, a na protejšom kopci, Pečenice rečenom na rožne zopchlo, upieklo a do fundamentu ziedlo.

Smutný tento príbeh pobožnej mysle obyvateľa každoročne na tom istom mieste majalesom oslavovali, pri ktorej príležitosti na večitú pamiatku jedneho junca a dvanásť baranov piekli a strovi.

Cinadrata bum bum bum! vyhrávali mestskí trúbači, po pravde turnermi nazvaní, po hrinku, za nimi ujúkajúca mláď s papierovými zástavami, potom mestská starešina, čierne s bielym pohlavím, ďalej vozy s určenými na rožeň žertvami, rozličnými zo spolčnými na rožeň žertvami, rozličnými zo spolčnými miernosti vypuškovanými nápojmi, konečne všaková nepovolánã čvarga, a odfukujúce dievky s košmi tvarožníky, bosmanmi,

pečeným hydrom a tomu podobným ráožím naplnenými tmolili sa. Tento ostatní tu pripomenutý boží darček bol ex privata diligencia skrz milosťpanie obetovaný.

No ale podme ďalej. Po jednohodinovej prechádzke došiel zástup cieľa, totiž na miesto k majálesom úplne príhodné. Nechybel tieňavý les, nechybela mäkou trávíčkou porostlá rovinka, aby k zemi kloniacemu sa majálesníkovi, chráňac jeho údy pred úderom vyhovel sa, a tajné miesto zalúbeným šepotom doprialo.

Chlpy dymu sa valia, sochy na ražne do zeme biju, sudy chvojínou obkladajú; všetko sa rozkladá a vykladá, mažiare revú atď. Páni bez kabátov, ženské v oplekoch, tváre veselé. Zábava v najlepšom rozmare a behu, jedlo sa, pilo, spievalo a tančilo sa. Prípitky sa sypaly jako dážď; nad všetkých vynikal pán Štubrik, vtip na vtip jako by jich bol z rukáva vytriasal. Páni padali od smiechu štaby hmličky, panie dostávaly krče; jako Štubrik len ústa otvoril, už hrmely mažiare ani pri oblahnutí Sevastopolu.

Furtín a Leokadia, chudiatka, pan Boh jim daj častnej radosti, nepriam veselí boli, a keď sa i zasmiali, nuž to bol len smiech hrnciara nad črepami pobitých svojich a nota bene nepredaných hrncov. Ach nebožiatka, len cez sklo mäd lízaly.

Starý pán sa ale cítil kapitálne. Po mnohých pripitých prípítkoch, rozopnúť si gombíky prekažajúceho náprsníka, s červeným nosom jako v najkrajšom kvete postavený „kaktus speciosus“, opretý o vyprázdnený kulač vyvalí sa na zem, a pozerá na bujarú samopašnú, o závod do cieľa strielajúcu chasu. Idyllické jeho polozenie pretrhol zajakavý krik. Pani Ferula, učiteľová pani, zalamujúc rukama a nohama pribehla, že jej je synček preč, že ho ústama, nosom, očama i pravým uchom a čo ja viem, kade ešte krv zaliala. Pomoc! a pomoc! — Pane Štubrik tu vám povolanie kynie! Vyšvihol sa na nohy, ale to neišlo tak ľahko, jako sa to asnať tu píše; najprv si musel basis solidnu naíť. Pri tom klátení suchol hlavou o haluz, klobúk mu sŕkol na zem, a kotúlal sa k nohám mladého Figluša, kupca smiešaného tovaru, odaného priateľa Furtínovho. Figluš zohne sa, a chytrý jako štrela postaví si klo-

búk Štubrikov na svoju, svoj ale, Štubrikovmu veľmi podobný šírák, kým sa ten obrátil, a ani to najmenšie nepobadal, na jeho hlavu. Štubrik nebadajúc cudzí šírák na hlave poberal sa cikom cakom na miesto pôsobenia. O krátku chvíľku ovenčeny novým vencom slávy, navrátil sa nazad; krvotok bol utíšený, chlapča spasené!

Slepá Dora od Brngáčov ale prisahala sa pred dievkami, že ten chlapec veľa čučoriedok (jafury) požral, na to vino popil, a potom sa vraj podávil. Že to a nič inšie nebolo jeho hádzanie krvou. Nuž ale čo nás tam po tom: svet závidel slávu pánu Štúbrikovi, a preto krv na čučoriedky obracal.

Starý pán navrátiť sa zaujal svoje staré miesto, z kade pohodľne a s mnohými vtipkami strelbu šuhajov pozoroval.

„Pane Hákybáky“, obráti sa k mestskému fískalovi teraz so s maďarčeným, predtým pod nemeckým menom Hackenbach známemu, „tá naša mládež z roka na rok väčmejš mlandraveje. Ale to ani inšie byť nemôže. Či tí poslúchajú skúseného lekára? Áno, len vše slopať, a slopať, telo prebrané trúngom, nie div potom, keď sa jim ruky trasú. — Hla! zase šla jedna rana do vetra a to tuto pánu Figlušovi. Ach bola žeby z vás za krajiuská obrana.“

„Pane ráňhojič! puška je nie banka, ani sikačka.“ odvetí mimo stojací Figluš.

„Ovšem pane Figluš, ale ani rýf. Kto má pevnú ruku k ranhojickým nástrojom, bude mať pevnú i k puške.“

„Tak?“ zasmeje sa Figluš, „to by naša mestská baba mala byť prvším strelcom v okolí.“

„No vtipkujte si len. Ale vás ujšťujem, že to, čo mojou rukou už padlo, by ste amicenka za devať rokov neziedli“, mrdne Štúbrik.

„Ach dopustím to, dopustím, lebo som nie Cannibálom. To by bol musel i moju vlastnú matku a otca ziest.“

„Ale urobte tej hádkke koniec, pane ráňhojič, a zahaňbite týchto pomluvačov“, doložil fíškál.

„No dobre zahaňbite!“ A s tým mu tlačí Figluš pušku do ruky.

„Babrák!“

„Babrák sem, babrák tam. Strielajte ak ste chlap a svojej veci istý. Keď trafíte žilu

seknuť, asnaď uhádnete i môj klobúk. No?“

Ku veselej živej pry sa vždy väčšie poslucháčstvo shromažďovalo.

„Keď som ja do školy chodil, vtedy ešte volala kura: kodkodák, štyri vajcia za turák. Vy sa so mnou, holobrádku, so mnou, čo mám pečať jako lopár na diplome, chcete držať? — Sem ten širák, naučím vás mores. Ale nič za darmo; o čo stávka, keď vám klobúk na strapy rozprášim, ha?“ zahodí hrdlo Štubrik.

„O čo stávka, hovoríte? — Keď vy môj vlastný klobúk na tricať krokov zajačím brokom, jakým je táto puška nabitá, trafíte, dám vám tú tamto oproti v pasekách na Klepuši ležiacu lúku. Znáte dobre, že som ju len tot nedávno írečítým právom za 150 zl. kúpil; lúka to znamenitá, má seno jako rozmarín, nesmrdí ani haďacínou, ani čertom, ani diablom.“

„Ukážte puls Figlušku, či sa nesialite?“

„Nie! — a ujišťujem vás na moju češť, že to, čo som povedal stojí. Ba nech skameniem, chcem a žiadam, aby sa sadzba hneď písomne potvrdila. Z vašej stránky naproti tomu žiadam, aby ste v páde tom, žeby ste netrafili môj vlastný klobúk, popustili ruku vašej driečnej dcéry, Leokadii môjmu priateľovi Furtinovi.“

Oj to píchlo do živého Štubrika. „Oj, oj, či vás inšie neomína, mladý pán?“ Nastalo utíšenie. Na to sa preci obnýšlal pristat. Na dotieranie rozjarených súdruhov, na cti pošteklený, istý svojej veci, presvedčený o istom víťazstve klobúk 2½ stopy v priemere mavší na 30 krokov trafíť — dal sa naviesť na kontrakt.

Fiskál Háikibáky ad officia semper paratus, paratissimus, vytiahol z kaftanu pero, papier, černidlo, vylepil striebrom obrubené okuliare na nos, a naškrabal v okamyhnutí úmluvu dnes zo starej obyčaje — tureckých čias — hatihumajum nazvanú, so všetkými clausulami, cautelami, paragrafmí vyfintenu; opatrenú podpismi i contrahentov i svedkov. Zahol potom jedon roh hárkú, a vlepil pečať v nedostatku vosku a oblátky v podstrčenej tvarožnej štrúdle navlaženú.

Teraz dosiahol rozmar vysokého stupňa, a po prečítaní kontraktu, keď sa prikročovalo k činu, bola napnutosť a zvedavosť veľká.

Tí ale, ktorých sa vec najviac týkala, netušiac vo svojej nevinnosti, že sa o jich kožu jedná, použijúc dobrú príležitosť milkovali sa pri ohni. Leokadia miešala zasmažku do kapusty, on pod rajnicu fúkal. Priemyselná láska všade si chrámy stavia.

Náš hrdina s prehodenou cez plece puškou, obklúčený húfom poskakujúcim, s úsmechom na určité miesto kráčaľ.

Na pažitnej rovine zastanúc, odmerali svedomitých 30 krokov, a klobúk z hlavy Figlušovej červenou stužkou na bukovú haluz zavesili.

Dávid Štubrik nabijavši pušku, pustil plnú hršť zajačieho broku do cievy. „Ale ti ho postrihám“, zamrmle si pod nos. Skúma potom bubník a presvedčiac sa, že je dobre podsýpaný, založí kapselku, pritisne pušku k lícu a pokojne mieri. Pokoj, ani dychu nečúť, len v povetrí škrovaň: „Nesiem Bohu sviecu“ a na trípke pstrňa: „Valašan, valašan strýc“ spieva. Kostolník, byvalý čipkár, čo kedysi vela po tureckej továr roznášal, velel po turecky: „jeden, dva, tri; biri! íči! üč!“ — Slnce prsto očú Štubrikovi stojace, poštekli mu nosové čuvy, a on mohutne kýchnu. Chlapci v domnení, že to už rana padla jednohlasne a plným gágorom vykriklí: „Sláva!“

„Choďte v čerti, ledačiny, súflaty na nikoho neudané, berte sa het, a nemýlte ma.“

Mieri po druhýkrát. Kostolník hlási: „biri! íči! üč!“ prask! — spráši sa, klobúk sa hundá, vystreleným dnom slnce prsto svieti. Chlapci vreštia: „Sláva!“

Štubrik stojí jako Alexander Velký.

Figluš skočí, zosníme prestrelený klobúk a nesie ho vo sprievode celého húfu pred o pušku opretého strelca. Odovzdávajúc ho veľmi sa smeje. I tento včul zmení tvár, chytí sa za brucho a tak sa chechce chychoce, jako by sa už z kože vytriasť mal.

Jedon na druhého prstom ukazuje.

„No domine Figluš, klobúk fuč, lúka fuč.“

„Domine Štubrik klobúk fuč, lúka nie fuč.“

„Lúto mi je vás čeladníčok, ale ste sami tak chceli.“ —

„No už jako bude tak bude, poručena pánu Bohu a to druhé na kostol. Nech nám pán fiskál laskave hatihumajum prečítať ráči, a my stránky sa mu podrobiť musíme.“

„Tak je, ovšem“, doloží ráhhojič.

Hákibáky číta smluvu, jako príde na odstavok: keď pán Dávid Štubrik, mestský ráhhojič vlastný klobúk pána Figluša miešaného tovaru kupca na 30 krokov ranou pušky trafi — povie Štubrik:

„No, čeladník, či je tak?“

„Áno tak je, môj vlastný klobúk keď trafíte. Ale ráčte sem kúsok nakuknúť, a sa presvedčiť, či je to môj klobúk“. Strčí mu ho pod nos, a tam na remenej podsievke kartička vlastnoručným písmom majiteľa Davida Štubrika opatrená — prilepená bola.

„Nuž kých jazerných, okovaných čertov že je toto?!“ vyvalí oči, strhne z hlavy klobúk a v skutku tam meno vlastnoručne písané Figlušovo.

„Hrmen bohov, nuž jako že tento hrýb na moje šediny prišiel? Či nám vari zlý duch tekvice popremieňal. — Nie, toto je klam, lež, šudierstvo, oplanstvo: ja nepriivolím k ničomu lebo ja som prevedený. Dixi!“ a udrel pästou do povetria. Prímlúvanie, napomínanie neosožilo, Štubrik sa stal slepým a hluchým jako slimák.

Hákibáky, prebitý advokát, ktorý dôkladne i juridickú anatomiu, to jest ľudom deviatu kožu zfhavovať rozumel, sa rozkročí, hlavu sklóní k zemi a takto asi prehovorí:

„Nakolko ja bystroumného, svojej veci vše istého, mesta nášho slavného ráhhojiča, pána Davida Štubrika znám — presvedčený som, že on jazvečím svojim okom figel proti nemu namierený ihneď bol prenikol, ale nechtiac pokaziť žart, nedal na sebe poznať, že o všetkom poučený je. použil spolu príležitosť na ľahký spôsob pru medzi nim a Furtinom vyrovnat, a šťastie dcéry Leokadii napomôcť. Slovom stál sa samochtiac obetou malého žartu.“

„To všetko tak môže byť, nedbám. Ale hatihumajum na plátnosti nič netraťí, a já

nástojim na jeho skutok prevedenie.“ povie Figluš.

Starý pán vidiac nemožnosť vyklznutia, udrel cestou Hákibákym narazenou. Aby bez posmechu z bahna vyviazol. zahryzol do kyslého jablka. Prisvedčil tedy fískálovi, že sa on veru schválne nevedomým staval. Ináčej toho človeka nieto čoby jeho prekabátil, bo preci celý svet zná, že je on svojej veci istý.

„No tedy sem ruku, nech že bude, keď musí byť.“ — Plasknul do Figlušovej pravici.

Ledvy to z úst vypustil, a už ženy vyvolávaly — „svadba, bude svadba:“ ale ledvy to z úst vypustily, a už otcovi dobruškavému, milému, drahému, utešenému, a ešte Boh vie jakému, dcéra od predku a zatko od chrbta kolo krku bambálali. Bola mu hlava jako v husliech.

„Keď ste vy tak veľkodušne popustili môjmu priateľovi dcéru, ja jej do vena popúšťam a darúvam tú lúku.“

Štubrik si horko ťažko po namáhaní, aby zaškrtu vyhol dvoch zaľúbencov z krku ztriasol, pohnutý podajúc jednu ruku Furtínovi, druhú Figlušovi.

„No majte že sa už tedy s pánom Bohom, ale to vám poviem, pán syn, žeby ste toto dakde v černoknažníku neopísali.“

Paní richtárka, osoba vysokého zrastu, dupočujúc čo sa deje, beží, vyklzne sa na rajskom jablčku, a padne dolu hlavou do omáčky zo sviečkovice. Ale ani táto pomáda jej nevadila svedkom byť veselého výjavu.

Dva veľké, stebkami poviazané klobúky musely na dneska zastávať miesto povestného rozstrielaného klobúka.

Ale i Štubrik ta sa pobral, kam tí, ktorých on ta pesielal. Leží chudáčisko pri nohách Barbory Facko. Od tých čias zvon „mortuos plango“ menej sa ozýva, a štóla ztenkla. A na hrobe Štubrika rastie pilnou a milou ruhou zasadená obrovská mačia mádra.

Rozmanitosti.

Kytajský múr, ktorý pred vekami vystavili Kytajci (Chynčania) čo hradbu proti severným divokým národom, je dla Angličana Barrowa 15.000 anglických, asi 300 našich míl

dlhý — a obsahuje tolko staviva, žeby sa z neho daly vybudovať všetky tie domy, paláce, chrámy atd., ktoré sa v Anglicku nachádzajú. Založený je múr tento na ohromných balvák

noch skál, ktoré pevnou hmotou spojené sú; povrch je celý z tehál vystavený. Na skalách a výšinách má múr tento 16'—20' vysoký, v údoliach je nezriedka až na 30' vysoký. Tu i tam opatrený je veľkými štvorhranými väzami. Či u nás v Evrope takých Kytajských múrov niet? Myslím, že áno.

Na vodopádoch rieky Niagara padá dľa vypočtovania Mr. Allena v každej minute 22.420.000. kubických stóp vody cez 160. stóp vysokú skalu do hlbiny. Dľa tohto by, keď pri upotrebení vodovej sily jedna tretina sa stratí, opravdivá sila niagarského vodopádu obnášala 4,534.000. sily koňskej. Aby sme mali nejaké merítko pre tento počet, udávame: že jedinný vodopád na Niagare takú silu vyvinie, ktorá je štyridsať razy tak veľká, jako sila celej englickej industrie, a to tej najväčšej, jakú len nejaký štát na svete preukázať môže, totiž asi 350.000. sily koňskej, ktoré kone len za jedenásť hodín denne robia. Tak ničomné sú diela ľudské oproti nesmiernej sile Božej prírody!

Socha sv. Augustína. Nedaleko mesta Bony v Algírsku leží mestečko Hipponetam, kde predtým slavné mesto Hippo Regius sta-

valo, slavné totižto otcom cirkve Kristovej sv. Augustínom, ktorý tu po dlhé roky bol biskupom. Na chlume kopca stojí bronzová socha tohoto svateho na podklade z bieleho a červeného mramoru, železnými mrežami vrúbeného

Cirkve v spojených štátoch amerických. Z New-Yorku sa píše: Dľa zprávy, ktorá podaná bola evanj. generálnej synode rozdelujú sa v spojených štátoch cirkve a počet komunikantov na rozdielne vierovyznania, jako nasleduje:

Rimsko-Kathol.	3.800	4.000.000
Methodisti	10.460	2.000.000
Baptisti	17.220	1.690.000
Presbyteriani	5.000	700.000
Refor. Aug. Konf.	2.900	323.800
Kongregacionalisti	2.780	267.400
Protest. Episkopali	2.300	161.200
Nemecko-Refor.	1.160	110.000
Hollandsko-Refor.	440	30.000
Asi	3000	obcí Bratrov.
„	12.000	Kommun. moravsk. Bratrov.
„	300	kostolov Unitarských.
„	600.000	kom. Universalistov.
„	54.000	kom. orthod. Quäker-ov a
„	40.000	kom. Hicksitov.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

V Pešti kamenotiskom A. Rohna vyšla skvostne vyvedená podobizeň nášho vrelomilovaného I. podpredsedu Matice Slovenskej a poslanca kulpinského okresu, veľkomožného p. Viliama Paulíny-Tótha, ktorú vydali jeho slovenskí voličia kulpinského okresu v prospech evan. gymnasia T. S. Martinského. Cena jedného výtisku 1 zl. r. č. K dostaniu u prof. Joz. Nedobrého v Turč. Sv. Martine.

Presvedčení sme, že sa každá verná duša slovenská, ktorej to možno, poponáhla zakúpiť si podobizeň tú a okrášli ňou svoj príbytok. Dobré to padne častejšie hladet' môcť i telesnýma očama na tvár muža toho, jehož my všetci a celý národ náš tak vrúčne milujeme, tak vysoko ctíme. — Vďaka naša budíž ct. nakladateľom.

V Baňskej Bystrici vyšiel u Macholda Sasinkových „Dejin kráľovstva Uhorského“ dílu I. sošit tretí (hádam tretí) cena 40 kr. Zaujímavé je v sväzku tomto ďalšie líčenie štátneho sriadenia krajiny Uhorskej; najneznámejšia a najtemnejšia posial partia ale v dejepisu Uhorska o kniežatstve slovenskom

vzbudzuje zvedavosť a napnutosť každého znalca. U tohože p. pôvodcu v T. Sv. Martine sú ešte vždy k dostaniu jeho: „**Dejiny drevných národov na území terajšieho Uhorska**“ za 1 zl.; „**Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska**“ za 1 zl. 20 kr., a „**Dejiny kráľovstva Uhorského**“ sošit I. za 60 kr. a sošit druhý za 50 kr. — Ziaci dostanú tuhá spomenuté diela za polovičnú cenu u vydavateľa.

Prekladu Mühlbaškinho historického románu „**Móric Beňovský**“ od pani Mariny Bobulovej vyšiel už i sošit druhý v knihtlačiarňi „Minervy“ v Pešti.

Tak tiež sošit 4. Physiky dra. Iv. Branislava Zocha v Skalici u Škarnicla. Pôvodnie dielo toto porúčame znovu čtenému obecnstvu svojmu.

Náš zaslúžilý a od nás všetkých čtený dr. Ondrej Radlinský vydal 4. júna zvláštny „Ohlas“ o vydávaní „**Katolíckych Novín**“ spolku sv. Adalberta.*) Noviny tieto budú

*) Sotvá je to sv. Vojtech.

vychádzať v štvorkovom formáte ako týde-
ník, každý štvrtok na archu v Uh. Skalici.
Predplatná cena celoročná 3 zl. 60 kr., pol-
ročná 1 zl. 80 kr. i s poštou. Redaktor: P.
Blaho, kaplán v Holiči. Predplatky sa doča-
sne posielajú do Kútov (posl. pošta: Búr St.
Georg via: Hohenau) velebnému pánu dru.
Ondrejovi Radlinskému.

Tak sa tedy vždy len zmáha časopise-
ctvo slovenské. Máme tri politické časopisy,
ktorých rozličný kolorit nás najmenej mylíť
nesmie: Národné Noviny, Slovenské Noviny
a Vlastenec; máme ale i troje cirkevných novín:
Cirkevní Listy, Cyrill a Method i Katolícké
Noviny, ktorých barevnosť nás tiež uikdy
mylíť nebude.

Nevieme prečo je to tak, ale faktum je,
že keď u nás dačo dozrieva, už z jakéhokol-
vek ohľadu tá trias, trojka, vždy na popredie
vychádza. Myslíme, že je to znak dobrý.

Spolok „Živeny“ odbyval 12. b. mes.
v Turč. Sv. Martine zhromaždenie, kde sa o
záležitostiach spolku rokovalo. Daj Bože, žeby
ženské naše nám mužským i vzhľadom vzde-
lanosti za vzor slúžiť mohli, bo isté je,
že v tom páde bysme sa od nich zahanbiť
nedali.

V Nár. Nov. č. 27. sa sdeluje, že ruský
minister zahraničia Gorčakov 12 štipendií
vykázal, aby vychovávalo sa na dievčenskom
gymnasium v Kyjeve dva nást mladých

Bulhariiek, ktoré sa majú po odbytých stu-
diách domov vrátiť, aby sa staly v Bulharsku
učiteľkami. Veni sancte Spiritus (príjd k nám
Duchu Svätý) i k nám do Uhorska, aby sme
nemuseli hľadať na kraje cudzie, kdeby sa
učitelia a učiteľky pre národ náš vzdelávať
museli, ako sa to posiaľ aspoň u protestan-
tov uhorských stávalo v — Nemcäch.

Zukunft píše v č. 131 b. r. že vše-
obecne nemeckoučiteľské zhromaždenie vo
Viedni (Die allg. deutsche Lehrerversamm-
lung) 9. júna b. r. uzavrelo: „Vyučovanie
náboženstva sa má v normálnych školách
výlučne stavu učiteľskému prenechať. Rodi-
čom je pozvolené, by svojim deťom na vyu-
čovaníu tom podiel brat dali lebo nie. Pokiaľ
zásada táto sa previesť nedá, zdá sa, že vy-
lúčenie učenia v náboženstve zo školy je najro-
zumnejším prostriedkom — das richtigste Ver-
hältniss.“ — Krv zovre v žilách slovenského
človeka čítajúceho o podobných výstatkoch ne-
meckých učiteľov vo Viedni. Čudujeme sa,
že vláda dač podobného povolí; ale nám po
tom nič, bo my nič iného s udaním prípadku
tohto neobmysľame, len registráciu pekných
a pre nás Slovanov tak zanimavých nárad
nemeckých učiteľov. Už či sme katolíci,
či luteráni, či pravoslavní, či židia, pred ta-
kouto kultúrou sa nikdy kloniť nebudeme, a
hoc by to i tisíc nemeckých šúlmáštrov
hlásalo. Nech si majú, — ale nie — my.

Listáreň redakcie.

J. B. Z. vo **V. R.** Žeby sme boli kedy
spomenuli, že Bernoláka, Štúra atď. urážate, nez-
náme, želáme ale pri tom všetkom aby vaše
dávno očakávané články čím skorej v Martine
zavítaly. — **J. B.** v **P.** Báseň Svatojanská bola
tak zlá, že sme ju už z rešpektu proti ináčej
vznešenému pôvodcovi uverejniť nemohli. — **S. K.**
v **M. S.** Poznámky p. Žiránskeho sa úplne ne-
podstatné, bo práca hoc i vo dramatickej forme
daná nemusí sa vždy i na divadelné predstavenie
hodiť. P. Žiránskeho sme v predošlom čísle „Orla“
len prosili, bez toho že bysme mu boli diktá-
torsky to lebo ono nakladali. Má, hádam, dost
uznania tým, že sme prácu jeho hneď uverej-
nili. Pokračovať sa bude s uverejňovaním tejež
veselohry v budúcom čísle. Prosíme o udanie
mena p. Žiránskeho; anonymy a pseudonymy sa

nám nepáča preto, žeby sme radi, aby každý
vyšiel s barvou a s menom svojim von. **P. J. K.**
Dľuhánsky. Kde nevieme. Besiedka vaša „Ka-
plnka na Kňazskom“, sa dá dobre čítať. Po-
shovte troška, bo nám teraz tri dlhšie práce:
Vešelin, Orava a Obsitník mnoho galiby robia;
k čomu ešte poznamenať treba, že už „Wirkli
kaprálov“ „David Štúbrik“ cenzúru prešiel a
hľa v dnešnom čísle uverejnený je. **J. B.** v **P.**
Hádky, rebusy, šachové tahy a skoky jako i
obrázky by sa v Orle dobre vynímať mohli, ale
u nás v Martine je na teraz technické jich pre-
vedenie sotvá možné. — **J. Vrb.** v **R.** 2 zl.
80 kr. sme dostali. Dopis bude uverejnený v bu-
dúcom čísle s malými premenami. U Vás nebu-
deme dotierať na udanie mena.

Predpláca sa u redakcie v Turč. Sv. Martine:
celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrtročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne
4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 harkov silných každého mesiaca na veľkej štvorke
